

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיר"ק ירושלים תוכב"א

סעודה שלישית פרשת

תזריע מצורע תשי"ג

אלו לאומות העולם, אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח

- אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה • נגעי אדם יכולים לבוא מצד הטבע ממוזותרות שפכים והתגברות המזות, או בדרך גם מן השמים • רמב"ם: נגעי בתים ובגדים הם אות ופלא שהיה בישראל • מדרש: פרשת נגעי אדם רומז על הד' מלכיות שלעתיד ילקו בצרעת • חתם סופר: עיקר כוונת פסוקי התורה הם דרשות חכמינו ז"ל, ולכן בימי הש"ס לא למדו הפשט מתחילה • של"ה הק': עיקר לשון הקודש הוא בעולמות עליונים, ומה שאנו קוראים יד רגל ואזן הם רק לדמיון • לעתיד כשיתבטל יצר הרע יהיה שמחה אמיתית לצדיקים, ויזכו ליהנות מניין המשמר לויתן ושור הקר, שמרמזים להשגות גדולות •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תש"פ לפ"ק

לשון קדשו - קונטרס קמו

37 מינוט) זייער קלאר

יצא לאור ע"י

מערכת לשון קדשו

מאנטריאל קאנאדא - 3040-585-1514

צענטראלע נומער:

929-522-1515

ענגלאנד 0330-350-3110

קאנאדא 438-797-0770

ארץ ישראל 072-3275205

צו הערן די רעקארדינג: דרוק #1, דערנאך קונטרס נומער 146

איר קענט אויך לאזן הודעות הערות ותיקונים, און מנדב זיין

מען קען אויך הערן די רעקארדינגס:

דרוקט נומער 9→6→1

ניו יארק 718-298-4641 ארץ ישראל 072-3333419

(תזריע מצורע תשי"ג #→413→3→16)

• יהם יעלו לזפרון •

• זכות הקונטרס נתנדב •

לע"נ הרבני הנגיד והנכבד, רחמים ומוקיר רבנו, ביתו פתוחה לרוחה, פיזר נתן לאביונים, והשכיל אל דל, לבו פתוח לכל דבר שבקדושה בהסתר ובהצנע לכת, עסק בתורה וזכה לחדש חידושים יקרים

הרה"ח ר' משה מנחם ב"ר יוסף ז"ל

מענדלאוויטש

היה דבוק ברכיה"ק ז"ע בכל נימי נפשו, והרבה לעשות פעולות חובקות זרועות עולם לטובת יתרות החרדית ברחבי תבל ובארץ הקודש, למען החינוך המהיר, למען עניי ארץ ישראל, ולמערכות קדשי ישראל

נפטר י"ד ניסן ערב פסח תש"פ לפ"ק

לע"נ הרבני החסיד המופלג, יראתו קודמת לחכמתו, בעל מדות ולב טוב, אהוב על כל מכיריו, דבוק בדרכי הצדיקים ובמסורת אבות, עשה תורתו קבע ויגע בסוגיות הש"ס, ונפשו קשורה בתורת רביה"ק ז"ע

הרה"ח ר' ישראל ז"ל

זילבערשטיין

בן הגה"צ ר' שמעון זצ"ל (דומ"ץ בק"ק פעסט)

נפטר ז' ניסן תש"פ לפ"ק

לע"נ האי גברא רבא ויקרא, הגאון הצדיק המפורסם חסידא ופרישא, הרביץ תורה במשך יובל שנים ובורח מן הכבוד, העמיד תלמידים הרבה

רבי צבי הירש זצ"ל מייזליש

אבר"ק ור"מ שאפראן - מח"ס "בנין הישר" תלמיד מובהק וחביב של רביה"ק ז"ע, אשר זכה לקירבה יתירה אצלו, ומינהו לכתוב חידושי תורתו בסוגיות הש"ס

בן הגה"צ ר' חיים זצ"ל - אב"ד סאראוואש

נפטר י"א ניסן תש"פ לפ"ק

א

קושיות ודיוקים בפרשת תזריע

קושיא א

[וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אָדָם כִּי יִהְיֶה כְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שֶׁאֵת אוֹ סִפְחַת אוֹ בְּהֶרֶת. דַּעַר מִדְרַשׁ זָאָגַט (וּקְרָא רַבָּה טו, ד), כִּיּוֹן שֶׁשִּׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל פֶּרֶשֶׁת נִגְעִים, נִתְיִירָאוּ. אִמֹר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָאָט הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [גַּעֲזָאָגַט] אִלּוּ לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם, אֲבָל אַתֶּם לֹאכֹל וּלְשִׁתוֹת וּלְשִׁמּוֹחַ. – אַזּוֹי שְׁטִיט אִין מִדְרַשׁ רַבָּה.]

ב

לְהִבִּין מַה שֶּׁאִמֹר אִלּוּ לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְהָאֵל דִּינִי נִגְעִים נוֹהָג רַק בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּנֻגִים (א) אִיז דָּאָךְ אַ פֿלא, וּוְאָס עַר זָאָגַט אִלּוּ לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם. לְכַאוּרָה דִּי תוֹרָה הַקְדוּשָׁה הָאָט מִעַן דָּאָךְ נִישְׁט גַּעֲגַעְבֵּן [לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם] נָאָר פֿאַר אִידֵן. [וְעוֹד כִּי לַעֲנִין נִגְעִים מִבּוֹאָר] בְּפִירוּשׁ אִין דִּי מִשְׁנָה (נִגְעִים ג, א. יב, א) בֵּין אִיךְ מִמַּעַט בִּפְרָט, [אַז] נִגְעֵי עֲכוּ"ם זַעֲנַעֵן נִישְׁט מִטְּמָא². ס'אִיז אַרױסגַעשְׁרִיבֵן צוֹ אֵת "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמִּחֲנֶה "כָּל צָרוּעַ" וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ] [נִשְׂא ה, ב), וְלֹא שֶׁל עֲכוּ"ם, עֲכוּ"ם זַעֲנַעֵן נִישְׁט מִטְּמָא³. [וְאֵם כֵּן צָרִיךְ בִּיאוֹר לְהִבִּין] וּוְאָס אִיז דַּעַר אִלּוּ לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם.

ג

קושיא ב

לְהִבִּין מַה שֶּׁמִּסִּים אֲבָל אַתֶּם 'לֹאכֹל וּלְשִׁתוֹת וּלְשִׁמּוֹחַ' (ב) אִין וּוְאָס הֵייסט דַּעַר 'אוֹיִסלֶאָז' [אֲבָל] אַתֶּם לֹאכֹל וּלְשִׁתוֹת וּלְשִׁמּוֹחַ, [דִּלְכַאוּרָה אִין זֶה דְּבַר וְהִפּוּכּוֹ, וְמָה שִׁיךְ זֶה לַעֲנִין יִרְאֶתֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי הַנִּגְעִים⁴].

ד

קושיא ג – מִתּוֹךְ הַדְּרוּשׁ

לְמָה נִתְיִירָאוּ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁשִּׁמְעוּ פֶּרֶשֶׁת זֶה (ג) [גַּם רַאוי לְהוֹסִיף בִּיאוֹר בְּטַעַם לְמָה נִתְיִירָאוּ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁשִּׁמְעוּ פֶּרֶשֶׁת נִגְעִים]. (הַתִּירוֹץ בְּדַבְּרֵי רַבֵּינוּ בְּאוֹת עֵא, עֵב, עֵט)

ה

קושיות ודיוקים בפרשת מצורע

קושיא ד

בַּפְּסוּק וַחֲגִיד לְכַתֵּן לֵאמֹר כִּנְגַע נִרְאָה לִי בְּבֵית, אִינוּ מוֹכֵן תִּיכַת "לֵאמֹר", דְּלִמִּי יֹאמֵר הַכֹּהֵן. וְלֹא דְרַשׁוּ בְּתוֹרַת כְּהִנִּים דְּחֻכּוֹנָה שֶׁהַכֹּהֵן יֹאמֵר לוֹ דְּבָרֵי כִּיבוּשִׁין, שֶׁהִנְגַע בְּבֵיתוֹ בֹּא מִחֻמַּת הַחֲמָא דָּאָס עֲנִין דְּעֶרְפֹּן [לְבַאֵר הַדְּיוּקִים בְּפֶרֶשֶׁת תְּזַרִיעַ, נִקְדִּים לְדַקְדָּק עוֹד]. ס'שְׁטִיט וּוִיטַעַר [בְּפֶרֶשֶׁת מִצּוֹרַע] בִּי דִי נִגְעֵי בֵּתִים (יד, לז-לה), כִּי תִבְּאוּ אֶל אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם, וְכֹא אֲשֶׁר לוֹ הַבֵּית וְהַגִּיד לְכַתֵּן לֵאמֹר כִּנְגַע נִרְאָה לִי בְּבֵית.

^א חֲסַר מִשְׁוֹה בְּתַחֲלַת הַרִיקְאָרְדִינִג.

^ב וְכֵן פֶּסֶק הַרְמַב"ם (טוֹמַאֵת צִרְעַת ט, א). וְעִינֵין בּוֹזֵה בְּתוֹסְפוֹת יו"ט (נִגְעִים שם) מֵהִיכֵן לִפְנֵין זֶה – וְרַבֵּינוּ מוֹסִיף דָּגַם בְּמִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק נִרְאָה דֶּהֱנִגְעִים נוֹהָג בְּיִשְׂרָאֵל, דְּכֵתִיב צוֹ אֵת "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמִּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ וְגו'.

^ג לֹא בְּצִרְעַת, וְלֹא בְּשִׂאֵר טוֹמָאוֹת, כֹּאוֹהֵל הַמֵּת, אוֹ זִיבָה.

^ד הַשְּׁלֵמָנוּ הַקּוּשִׁיא, עַל פִּי דְּבָרֵי רַבֵּינוּ בּוֹזֵה בְּמִקּוּמוֹת אַחֵרִים.

[ובלשון] וְהָגִיד לִפְנֵי "לֵאמֹר" [קשה, דלכאורה] דער לֵאמֹר איז דאָךְ איבעריג, [דאינו מוכן הכוונה, פאַר] וועם זאָל מען זאָגן, וְהָגִיד לִפְנֵי, ער [בעל הנגע] זאָגט דאָךְ פאַר'ן כהן [כַּנְגַע נִרְאָה לִי בְּפִתּוֹ], און דער כהן דארף נישט זאָגן ווייטער [לזולתו, ואם כן למה אמר] וְהָגִיד לִפְנֵי "לֵאמֹר" כַּנְגַע נִרְאָה לִי בְּפִתּוֹ.

[נאָר] אין תורת כהנים דְּרָשׁ'נִט ער¹ [לתרץ לשון זה, דהכוונה] וְהָגִיד לִפְנֵי לֵאמֹר, הכהן יאמר לו דברי כבושין, ער זאָל אויסרעכענען [אויף] וואָס פאַר אַ חטאים די נגעים קומען, אויסרעכענען דברי כבושין.

1

ועדיין קשה למה אצל בעל הנגע נאמר "וְהָגִיד" שהוא דברים הקשים כגידין, ואצל הכהן נאמר "לֵאמֹר" שהוא לשון אמירה רכה. והלא אדרבה בעל הנגע אומר סתם כַּנְגַע נִרְאָה לִי בְּפִתּוֹ, והכהן הוא שאומר לו דברים קשים להוכיחו על עונו

(ד) [אבל עדיין קשה] לכאורה, וואָס איז דער וְהָגִיד, [ומסיים בלשון לאמר].
[והלא] דער כלל איז דאָךְ "וְהָגִיד" און "דְּבֹר" דאָס איז טייטש 'שאַרפע רייד'.
[וכדמצינו בפסוק] (יתרו יט, ג) כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב "וְתֹגִיד" לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, תֹּגִיד איז דברים קשים 'כגידים', און אַמִּירָה איז אַמִּירָה רַכָּה, אַזוי זאָגט דאָךְ רש"י דאָרט¹.
[און] דאָ שטייט גאָר "וְהָגִיד" לִפְנֵי, 'ער' [בעל הנגע] זאָל זאָגן פאַר'ן כהן "וְהָגִיד", דברים קשים כגידים. [ואצל הכהן כתיב] "לֵאמֹר", 'ער' [הכהן] וואָס ער ברויך 'אים' זאָגן דברי תוכחות, שטייט "לֵאמֹר" אַמִּירָה רַכָּה. [ולכאורה היה לו לומר להיפוך, "ואמר" לכהן "להגיד", שבעל הנגע בא בלשון תחנונים, והכהן מגיד לו דברים קשים להוכיחו על עונו].

2

קושיא ה

בכל אופן צריך להבין שינוי הלשון מהנהגה לאמירה

(ה) און [בכלל קשה בעצם] וואָס איז דער שינוי [הלשון מהרישא לסיפא], דאָ [ברישא] איז וְהָגִיד, און דאָ [בסיפא] איז לֵאמֹר.

ח

קושיא ו

למה נרמז ענין אמירת דברי כיבושין בפרשת נגעי בתים, ולא לעיל בפרשת נגעי אדם, דלכאורה שם צריך יותר להוכיחו, שהרי בתחלה בא הנגע על ביתו, ורק כשלא חזר בו בא הנגע על גופו

(ו) דערנאָךְ [קשה], די דברי תוכחה, לעולם דאָס העט גיווען געדאַרפט שטיין פריער נאָךְ [בפרשת תוריע], וואו ער הייבט אָן [בענין הנגעים, בפסוק] אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׁרוֹ, ביי נגעי הגוף, דאָרט דארף מען דאָךְ שוין זאָגן מער תוכחה [מבנגעי בתים, ששם העונש יותר קשה שכבר נוגע לגופו ולא רק לביתו].

¹ בתורת כהנים (מצורע פרשתא ה, ט-ז): וְהָגִיד לִפְנֵי, ידקדק הכהן כיצד בא הנגע לביתו. לֵאמֹר, יאמר לו הכהן דברי כיבושים. בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע, שנאמר (תצא כד, ט-ח) הַשֹּׁמֵר כַּנְגַע הַצִּרְעָתָה לְשֹׁמֵר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת, זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם. וכי מה ענין זה לזה, אלא מלמד שלא נענשה אלא על לשון הרע. והלא דברים קל וחומר, ומה אם מרים שדברה שלא בפניו של משה כך, המדבר גנאי של חבירו בפניו על אחת כמה וכמה. רבי שמעון בן אלעזר אומר אף על גסות הרוח נגעים באים, שכן מצינו בַּעֲזֻזָּה, שנאמר (דברי הימים ב' כו, טז) וַיִּתְּצוּהוּ גִבְיָה לְבוֹ עַד לְהַשְׁחִית וַיִּמְעַל בָּהּ אֱלֹהֵי וְיָבֵא אֶל הַיִּכָּל ה' לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַקָּטָן וכו'.

² ברש"י (יתרו יט, ג): כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב. אלו הנשים, 'תאמר' להן בלשון רכה: וְתֹגִיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל. עונשים ודקדוקין פרש לזכרים, דברים הקשין 'כגידין' (מכילתא).

וואָרן דער מדרש זאָגט דאָך, אין דברי חכמינו ז"ל שטייט [אויף] עטליכע מקומות, און תוספות ברענגט עס אויך דאָ צו, אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, קודם - אז מ'זינדיגט - שיקט מען א נגע 'על ביתו', חזר בתשובה מוטב, לא חזר בתשובה שיקט מען 'על בגדיו', [און] אז ס'איז ווייטער לא חזר בתשובה, שיקט מען 'על גופו'.

ממילא איז ער דאָך שוין מער משוקע בחטא ווען ס'איז שוין על גופו, [און] אין די תורה הקדושה שטייט עס פריערער [די] נגעי הגוף, אדם כי יהיה בעור בשרו. [ואם כן] העט דאָך "דאָרט" געדארפט שטיין דער "לאמר", [שהכה] יאמר [לן] דברי כבושין, דאָרף ער דאָך אים 'הערשט דעמאלטס' זאָגן נאָך מער דברי כבושים, אז ער איז שוין אזוי ווייט געקומען [אז] ס'איז שוין געווען על גופו און ער האָט [נאָך] אלץ נישט קיין תשובה געטון, ברויך מען אים [הערשט] דעמאלטס צו זאָגן דברי כבושים, [ואם כן צריך ביאור] פאָרוואָס שטייט עס גאָר ביי נגעי בתים 'שפעטער' [בפרשת מצורע].

ט

קושיא ז

לדברי המדרש דבפועל מוקדם נגע הבית והבגד לנגע הגוף, אם כן קשה למה הכתוב מהפך הסדר, שפרשת נגעי הגוף נכתבה קודם לפרשת נגעי בתים ובגדים

(ז) [און] בכלל איז דאָך שווער [על סדר הפרשיות שבשתי סדרות אלן], - דאָס פרעגן דאָך אויך שוין כמה מפרשים, - [דלכאורה] אז דער "סדר" [של ביאת הנגעים] איז דאָך [כי] אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, [אם כן] קומט דאָך 'קודם' נגעי בתים, און 'דערנאָך' הערשט נגעי הגוף. און אין די תורה הקדושה שטייט פריער [נגעי הגוף], אין די תורה הקדושה שטייט 'קודם' [די] נגעי הגוף [בפרשת תזריע], אדם כי יהיה בעור בשרו וגו', און 'שפעטער' הערשט אין פרשת מצורע, אין די אנדערע סדרה, שטייט הערשט נגעי בתים.

[וצריך טעם] פאָרוואָס טאָקע האָט די תורה הקדושה נישט געשטעלט "כסדרן", אז דאָס איז פריער [בפועל די] נגעי בתים, און דערנאָך דאָס [נגעי אדם], פאָרוואָס האָט די תורה הקדושה נישט געשטעלט [הפרשיות] כסדרן.

¹ בויקרא רבה (י, ד): רב הונא בשם רבי יהושע בר אבין וכו', אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחלה. ממי את למד, מאיוב וכו'. אף במצרים כן, ויסגר לפרך בעירם ומקניהם לרשעים (תהלים עח, מח), ואחר כך (שם קה, לג) ויך גפנם ותאנתם וישבר עץ גבולם, ואחר כך (שם, לו) ויך כל בכור בארץ ראשית לכל אונם. אף מחלון וכליון כן, בתחלה נגעה בהם מדת הדין בממונם, ואחר כך (רות א, ה) וימתו גם שניהם. ואף נגעים הבאים על האדם, תחלה הן באים בביתו, חזר בו טעון חליצה, ואם לא טעון נתיצה, הרי הן באים על בגדיו, חזר בו טעון כביסה, ואם לא טעון שריפה, הרי הם באים על גופו, חזר בו יטהר, ואם לא פדד יטב.

² דכן מבואר עוד ברות רבה (ב, ב), ופסיקתא רבתי (פרשה יז), ופסיקתא דרב כהנא (ד, י), וילקוט שמעוני (רמז קפו, ורמז תקסג, ורות רמז תרא). ובפסיקתא רבתי איתא הלשון אין בעל הרחמים "פוגע" בנפשות תחילה, וכן מועתק הלשון בכמה ספרים גם בשם המדרש רבה.

³ בדעת זקנים לבעלי התוספות (מצורע יד, לו): ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אֲחֻזְתְּכֶם. אמר להם הקב"ה לישראל, ראו מה ביניכם לאומות העולם, כשהן חוטאין אני מלקה בהם תחלה ואחר כך בבתיהם, שנאמר וינגע ה' את פרעה כו', אבל אתם אם חטאתם בתיכם אני מלקה תחלה, שנאמר ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אֲחֻזְתְּכֶם. וכי מה חטאו העצים והאבנים, אלא כדי שיראו ויחזקו מוסר. וכן אתה מוצא כשחטאו ישראל ורצה הקב"ה להגלותם, הביא סנחריב על כל האומות, כדי שיראו ישראל ויעשו תשובה, שנאמר (צפניה ג, ו) הִקְרֹתִי גוֹיִם וכו', כך הקב"ה מראה לאדם ומלקה ביתו תחלה, אם חזר בו מוטב, ואם לאו בגדיו לוקים, שנאמר אחר כך (יד, נה) וליצרת הפגד ולבית. ועדיין אם חזר בו מוטב, ואם לאו לוקה בגופו, שנאמר לבסוף (טו, ב) אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב, וגם לוקה בג' מינין הללו, וְלִשְׁאֵת וְלִסְפֹּחַת וְלִבְהֶרֶת (יד, נה).

ישוב הקושיות בפרשת מצורע

הקדמה לישוב קושיא ז

בנגעי אדם יש נגעים הבאים בדרך הטבע מצד מותרות שפך או התגברות הפרות, ויש נגעים הבאים בדרך נס בהשגחה מן השמים. אבל בנגעי בתים ובגדים, מבואר ברמב"ם שאינם באים כלל בדרך הטבע, רק בדרך אות ופלא לישראל לאמיר זען, דאָ ביי דעם, ביי דעם ענין, ביי די נגעים, [מה שאמר הכתוב] אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שָׂאָת אוֹ סִפְחָת אוֹ בַּהֲרָת, ברענגט ער, דער כלי יקר זאָגט, יש אומרים אַז די נגעים דאָס איז אַ טבעיות, ער האָט מותרות [שמבבבב] בחוץ, פון די דמים, מאַכט זיך אויפן מענטש [נגעים], קאָן זיך מאַכן אַזעלעכע נגעים. און אַ טייל זאָגן אַז ס'איז אַ נס פון הקדוש ברוך הוא, אַ יד ה', אויף די חטאים וואָס די גמרא רעכנט אויס^א אויף דעם, אַז [אויף] די דברים, על ז' דברים נגעים באים.

יא

[און] דער אמת לעולם, אין דברי חכמינו ז"ל געפינט מען די ביידע, זיי זענען ביידע אמת.

יב

ס'איז פאַרהאַנדן [נגעים כאלו וואָס] ס'איז אַ טבעיות, והראיה ס'איז דאָך דאָ אפילו ביי גוים אויך. והראיה [ווייל] איך בין דאָך מַעַט נגעי עכו"ם [שאינם מטמאים, הרי מוכח שעכ"פ 'במציאות' שייך זאת גם בעכו"ם, און] דאָרט איז דאָך נישטאָ די אַלע זאָכן, די אַלע ענינים, [שיבואו בדרך נס בהשגחה לעונש על החטאים], מ'איז נישט מחזיר בתשובה מיט דעם [את הגוים, אלא אצלם צריך לומר] דאָס איז אַ טבעיות.

יג

אזוי זעט מען מבואר אין רמב"ם, אין רמב"ם אין סוף הלכות טומאת צרעת^ב. און [בפירושו המשניות של] אויף די משנה אין פרק י"ב דנגעים^ג.

^א 'בבלי יקר (תוריע יג, ב): שָׂאָת או סִפְחָת או בַּהֲרָת וגו'. בענין הצרעת יש דעות חלוקות, כי יש אומרים שהם 'חולי טבעי' נסתר בתוך הגוף ומבבבב לחוץ, ויש אומרים שהכל בא 'על צד העונש' לגלות על רעתו הנסתרת בקרבו. ובין כך ובין כך נראה לי לפרש לשון "מצורע" שהיא מלה מורכבת "מוציא רע", שמגלה ומוציא לחוץ כל רעתו שבקרבו, הן העיפוש הפנימי, הן אם הוא מכה רעהו בשרו לשונו ואין הבריות יודעין להשמר ממנו, על כן הקב"ה הוא מפרסם על החנפים ומוציא כל רעתו לחוץ, כדי שתגלה רעתו בקהל. ובזה מיושב הכפל בפסוק שאמר שָׂאָת וגו' וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צֶרְעָת, תרתי בעור בשרו למה לי, אלא לומר לך שזהו השאת והשבר אילו היו באיש טהור המחשבות, לא היו מויקים, כי בנקל לרפאותם, אך מצד היותם בעור בשרו של זה החוטא, על כן נעשו לִנְגַע צֶרְעָת. ומזה מצאו להם חכמי תורתנו סמך, ורובם יצאו ללקוט מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים על איזו עון פרטי באין הנגעים, כי במסכת ערכין (טו) אמרו רז"ל על ז' דברים נגעים באים כו', ויש לכולם סמך מן הפסוקים, ובמדרש (ויק"ר י"ג א) מביא על עשרה דברים כו', ואנו אין לנו עסק בנסתרות מן פרשה זו כי אם בנגלות בה, ומצינו מכולם רמז מפרשיות אלו וכו' [עיי"ש עוד].

^ב בגמרא ערכין (טו): אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, על שבעה דברים נגעים באין, על לשון הרע, ועל שפיכות דמים, ועל שבועת שוא, ועל גילוי עריות, ועל גסות הרוח, ועל הגזל, ועל צרות העין. על לשון הרע, (מהלל קא, ה) מְלַשְׁנֵי בְּסִטָּר רָעוּהוּ אוֹתוֹ אֶצְמִית. דכתיב (שמואל ב' ו, כט) וְאֶל יִצְרָת מִבֵּית יוֹאָב זָב וּמִצְרָעוֹ וגו'. ועל שבועת שוא, דכתיב (מלכים ב' ה, כג) וַיֹּאמֶר נִצְמָן הוּאֵל קָח פְּכָרִים, וכתיב (שם, כד) וְצִרְעַת נִצְמָן תִּדְבֹּק בְּךָ וגו'. ועל גילוי עריות, דכתיב (לך יב, יז) וְנִנְגַע ה' אֶת פְּרָעָה נְגָעִים וגו'. ועל גסות הרוח, דכתיב (דברי הימים ב' כו, טז-טז) וּכְחֻצְתָּהּ גָּבַהּ לְבֹו עַד לְהִשְׁחִית וַיִּמְעַל בָּהּ אֶלְקִינוֹ וגו' וְהִצְרַעַת וְזָרְתָּה בְּמִצְחוֹ. ועל הגזל, דכתיב (מצורע יד, לו) וְצָרְתָּה לְכֹהֵן וּפָנָה אֶת הַבֵּית. תנא, הוא כונס ממון שאינו שלו, יבא הכהן ויפזרו ממנו. ועל צרות העין, דכתיב (שם, לה) וְכָא אֲשֶׁר לוֹ הַבֵּית וגו', ותנא דבי ר' ישמעאל מי שמויחד ביתו לו וגו'.

^ג ברמב"ם שם (טו, י): וזה השינוי האמור "בבגדים ובבתים" שרקאתו תורה וצֶרַת בשותפות השם, אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה 'בישראל', כדי להזהירן מלשון הרע, שהמספר בלשון הרע, משתנות קירות ביתו,

זאָגט אַרויס דאָרט דער רמב"ם [בהלכות טומאת צרעת] אַז די נגעני בתים מיט נגעני בגדים, דאָס איז אַן אות ופלא, זאָגט ער אַרויס אַז דאָס איז נישט קיין טבעיות, [כ] 'די' קענען נישט האָבן קיין מחלה, דעס 'הויז' מיט די 'בגדים', מיט דעם בגד, די זענען נישט, זיי קאָנען נישט האָבן קיין מחלה [אז] זיי זאָלן באַקומען אַזעלעכע פאַרבן, [נאָר] די נגעני דאָס איז אַן אות ופלא, דאָס איז בדרך נס, דאָס איז אַן אות ופלא פון הקדוש ברוך הוא, אַז מ'שיקט, מ'האָט אַראָפּגעשיקט אַזעלעכע [פאַרבן], אַזעלעכע תּמונות זענען געקומען על הבית און על הבגד, ס'איז אַן אות ופלא 'בישראל'.

אזוי זאָגט דער רמב"ם אויף דעם.

יד

ממילא זעט מען דאָך אַז דאָס איז נאָר ביי "בתים" און ביי "בגדים", נאָר דאָרטן ביי די צוויי [באים הנגעים רק בדרך אות ופלא].
אַבער ביי אַ "מענטש" קען דאָך יאָ שוין פאַרקומען חלילה חולאַים [מצד הטבע], אַדער חלילה קען זיין אַמאָל [נגעים שבאים] פון התגברות המרות".

טו

[ווי] זיי ברענגען דאָך אַלעס אַז דאָס איז דאָס נס געווען אויכעט [של רפואת הצרעת, וואָס] מ'האָט געהייסן [יג, מו] בְּדָד יִשָּׁב.

אם חזר בו יטהר הבית, אם עמד ברשעו עד שהותך הבית, משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושובע עליהן, אם חזר בו יטהר, ואם עמד ברשעו עד שישפרו, משתנין הבגדים שעלין, אם חזר בו יטהר, ואם עמד ברשעו עד שישפרו משתנה עורו ויצטרע, ויהיה מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים שהוא הליצנות ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר (תצא כד, ח-ט) הַשָּׂמֶר בְּנֶגַע הַצֶּרַעַת, זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹקֶיךָ לְמַרְאֵי בְּרַךְ, הרי הוא אומר, התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדיברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים וגידלתו על ברכיה וסִכְנָה בעצמה להצילו מן הים, והיא לא דברה בגנותו, אלא טעתה שהשתו לשאר נביאים, והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו, שנאמר (בהעלתך יב, א) וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנָו מֵאֵד, ואף על פי כן מיד נענשה בצרעת, קל וחומר לבני אדם הרשעים הטפשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות. לפיכך ראוי למי שרוצה לכוין אורחותיו, להתרחק משיבתו, ומלְדַבֵּר עִמָּהּ, כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם.

במשנה פרק יב דנגעים (משנה ה): וְצִנָּה הִכָּהוּ וּפָנוּ אֶת הַבֵּית ... עַל מֶה חָסָה הַתּוֹרָה, עַל כָּלִי חָרָסוּ וְעַל פֶּכוּ וכו'. אִם כֵּךְ חָסָה הַתּוֹרָה עַל מָמוֹנוּ הַבּוֹי, קָל וְחֹמֶר עַל מָמוֹנוּ הַחֵיב. אִם כֵּךְ עַל מָמוֹנוּ, קָל וְחֹמֶר עַל נֶפֶשׁ בְּנוֹי וּבְנוֹתָיו. אִם כֵּךְ עַל שָׁל רָשָׁע, קָל וְחֹמֶר עַל שָׁל צַדִּיק.

ועל זה כתב שם בפירושו המשניות להרמב"ם: ואמר אחר כך אם על של רשע' כך, על השורש אשר אומר אותו, שראית הצרעת הנזכרת בתורה, אמרו שהוא עונש בעבור לשון הרע, כי יפרד מן האנשים וירחיקו אותו מהיזק לשונו ויתחילו בביתו, ואם חזר בו מוטב ואם לאו יבא במצעות, והוא אמרו (תזריע יג, מח) כָּל מְלֹאכֶת עוֹר, חֹזֵר בּוֹ מוֹטֵב, ואם לאו יבא בכגד, ואם לא חזר בו עדיין, יבא לגופו ועל עור בשרו. וזה על דרך המוסר והתוכחה, הלא תראה שהם דברים בלתי טבעיים ואינן חללים טבעיים בשום פנים, לפי שה' בגדים והבתים הם חומר 'דומם' שלא יקרה בהן צרעת, והם על דרך נס, כמו מי סוטה, ואינם אלא דברים חוץ מהטבע, לפי שהבתים והנגעים אינם 'נעים ונדים' מאליהם, וכל מה שאירע בהם מהמקרה אינו צרעת, אלא בקריאת התורה על הדמיון אשר זכרנו. וכן נגעני אדם תראה שְׁשִׁישִׁים הַתְּחָסִים צָרַעַת, והוא חולי הנקרא חולי השועל, ויטהר הצרעת כאשר הפך כולו לבן, והוא תכלית הצרעת והיותר גדולה והיותר חזקה, ואמנם הם עניינים תוריים לפי מה שזכרנו. ולזה השורש נקרא 'רשע'.

י' כי בגוף האדם יש מרה שחורה, מרה אדומה, ומרה ירוקה, וכדומה, וכשאחד מהם מתרבה על חבירו שלא לפי מיווג הראוי, מזה באים כמה חולאים, כמבואר בספרים. ובהתגברות מרה השחורה, בא הצרעת בטבע, כמובא בדברי הישמח משה שבערה דלהלן בשם המדרש שמואל והבית שמואל אחרון.

טו כמובא בישמח משה (ריש פרשת תזריע) וז"ל: על פי המבואר בבית שמואל אחרון (פרשת מצורע), על אמרם ז"ל (ערכין טו:): הוא הבדיל בין איש לאשתו וגו', לפיכך אמרה תורה (תזריע יג, מו) בְּדָד יִשָּׁב. על פי מה שפירש המדרש שמואל (בהקדמה למסכת אבות) על הפסוק (יח, א) וְהָיָה נֶרְפָא נֶגַע הַצֶּרַעַת מִן הַצֹּרֶעַ, וזה לשונו, דהנה חכמי

ווייל דאָס [הצרת] קען קומען פון מרה שחורה, לויט די רופאים, לפי דעת הרופאים קומט דאָס פון [התגברות] מרה שחורה, [והרפואה לפי דעתם שילך בין בני אדם כדי להפיג המרה שחורה, והתורה אמרה לעשות ההיפוך לישב בְּדָד מחוץ לַמִּחְנָה, יען כי הרפואה האמיתי הוא דייקא התשובה על עוֹנוֹ].

טז

ווידעראום איז פֿאַרהאַנדן אַז ס'איז אַזוי [שיבאו נגעי הגוף בדרך נס, על צד העונש, וכמו בנגעי בתים ובגדים שהם תמיד כן].

ס'איז פֿאַרהאַנדן אַז ס'איז פון הַתְּגַבְרוֹת הַמְּרוֹת פון דם, אָדער כדומה, אָדער פון מאכלים שאינם ראויים, קאָן דאָס קומען מצד הטבע. [אבל יתכן שיבא גם מצד העונש בדרך נס].

יז

[על כל פנים] ביי אַ 'מענטש' קען קומען [הנגעים גם בטבע, ביי אַ מענטש איז דאָך דאָ, חלילה איז פֿאַרהאַנדן פֿאַרשידענע מחלות, קאָן דאָס קומען מצד הטבע. אָבער [ביי] בתים ובגדים איז נישט פֿאַרהאַנדן קיין טבעיות [שיתהוו בהם נגע], ס'איז דאָך נישטאָ קיין שום 'תנועה' [אצלם], זיי זענען נישט קיין בעלי תנועה [ואין להם] דער הילוך הדם [כבאדם] אַז ס'זאָל אַרויסגעבן פֿאַרבן, ס'איז דאָך נאָר אַ 'דומם', אַ דומם וואָס ס'גיט נישט אַרויס גאַרנישט, [ואם נמצא בהם נגע] איז עס נאָר געשיקט מן השמים, וואָס דאָס איז געוועזן בדרך נס ובדרך פלא.

אַזוי איז מבואר אין רמב"ם אויכעט טאַקע דירעקט אויף 'די' נגעים, אויף בתים ובגדים, [שהוא בדרך אות ופלא]. זעט דאָך אויס, ס'זעט אויס טאַקע מדבריו אויכעט, אַז ביי אַ מענטש קען עס יאָ פֿאַרקומען מיטן דרך הטבע.

יח

ונמצא דבנגעי בתים ובגדים יודעין ברור שבא בדרך נס ובהשגחה, משא"כ בנגעי הגוף קשה לידע אם בא בדרך נס או בטבע

ממילא היצט איז אַזוי.

הרופאים אמרו דצרת בא מתגברות מרה שחורה, ומרה שחורה בא על ידי התבודדות, והרפואה של תגבורת מרה שחורה שילך בין בני אדם, ואם כן מצורע היה לו לישב בין בני אדם, ותורה אמרה בְּדָד יֵשֶׁב. אך נגעים באים על לשון הרע (ערכי טו); ורפואה שלו יפשפש במעשיו ועל ידי זה יהיה לו רפואה. וזה פירוש וְהָיָה נִרְפָּא נְגַע הַצִּרְעָה "מן הַצִּרְעָה", שהוא עצמו עשה פעולה שפשפש במעשיו. והנה הרמב"ם ז"ל (פירוש המשניות אבות ה, ו. מורה נבוכים ב, כט) פירש [הפסוק] וַיֵּשֶׁב הָיִם לְאִיתָנוּ (בשלח יד כז), שאמרו רז"ל (בראשית רבה ה, ה) תנאי התנה הקב"ה עם הים שיקרע בפני ישראל, דהשי"ת אחר בריאת עולם לא רצה שיהיה שינוי טבע, לכך התנה עם הים בשעת בריאה שיקרע הים, ולא הוי שינוי טבע. ובזה יש ליתן טעם על הא דאיתא במדרש (תנחומא נשא, יא) שבעה דברים קדמו לעולם, ואחד מהם התורה. דתורה אמרה דברים שהן שלא כדרך הטבע, כמו במצורע שאמר בְּדָד יֵשֶׁב, שהוא למעלה מן הטבע, והשי"ת לא רצה שיהיה שינוי טבע אחר הבריאה, לכך תורה קדמה לעולם, ואם כן היה דרך הטבע בבריאה כך.

וזה פירוש הגמרא מפני מה אמרה תורה מצורע בְּדָד יֵשֶׁב, אין שואל 'טעם', רק דהקשה 'קושיא', מפני מה אמרה תורה מצורע בְּדָד יֵשֶׁב שהוא שלא כדרך הטבע, דדרך הטבע שמצורע יֵשֶׁב בין אנשים, ואין השי"ת רוצה שינוי טבע, לזה אמר הוא הבדיל וכו', ותשובתו הוא שישב בדר, ואף שהוא שלא כדרך הטבע, לכך אמר לפיכך אמרה תורה, וכיון שנכתב בתורה ותורה קדם לבריאה, לפיכך דרך הטבע הוא כך. עכ"ד הבית שמואל אחרון.

והיוצא מזה דהתורה שקדמה לעולם אינה משגחת על הטבע, ולדעתי זה כונת אמרם ז"ל (פסחים נד.) התורה קדמה לעולם, וישראל קדמו לעולם, דהיינו דחקי הטבע לא שלטה בהם. ולדעתי כונת אמרם (בראשית רבה שם) תנאי התנה וכו', גם כן הכי פירושו, שעם כל חקי הבריאה התנה שישתנו כשישראל יצטרכו לזה, והבן.

אז ס'איז געווען א נגע על בית [אָדער] אויף אַ פּגד, דאָרטן ווייסט מען זיכער [אז] דאָס איז געשיקט מן השמים, דאָס איז אן השגחה פרטיית. וואָרן ס'איז דאָך אַ נס, ס'איז נישט מצד הטבע.

נאָר אז ס'קומט אויף אַ מענטש חלילה, דאָרט קען מען שוין נישט וויסן [צי] אז דאָס איז אויכעט בדרך נס, ס'איז אן השגחה פרטיית, [צי] אָדער ס'איז מצד הטבע.

יט

וכעין מ"ש הרמב"ן על יעודים הגשמיים שבתורה, שבאמת הם בדרך נס, אבל הם נסתרים באופן שאין כל אחד מרגיש בהם

אזוי ווי דער רמב"ן זאגט^{טז} אז די אַלע יעודים גשמיים וואָס שטייט אין די תורה, זאָגט ער דאָס איז דאָס גרעסטע נס, [ונכוון מה שאמרה תורה] אז ווען אידן וועלן האַלטן די תורה הקדושה, און מ'וועט האַלטן שבת, מ'וועט לייגן תפילין, וועט קומען רעגן. דאָס האָט דאָך קיין שום 'באַצוג' נישט [זה עם זה בדרך הטבע, נאָר] די תורה הקדושה האָט דאָס מְקָשֶׁר געווען [בדרך שחר ועונש].

אודאי גייט [עס] דאָך אויך בהסתר, דאָס זעט מען אויך נישט אַרויס, ווייל דורך הַסְתֵּר איז אַמאָל דאָ אַנדערע סיבות און מניעות. אָבער על כל פנים די תורה הקדושה האָט דאָך דאָס גענומען [פאַר אַ כלל] אז דאָס איז האַ בהא תליא.

^{טז} ברמב"ן לך לך (יז, א): טעם להזכיר עתה זה השם [קל ש-ד"ן], כי בו יִעָשׂוּ הנסים הנסתרים לצדיקים, להציל ממות נפשם, ולחיותם ברעב, ולפרותם במלחמה מיד חרב, ככל הנסים הנעשים לאברהם ולאבות, וככל הבאים בתורה בפרשת אם בחקותי ובפרשת והיה כי תבא בברכות ובקללות, שכולם נסים הם. כי אין מן הטבע שיבואו הגשמים בעתם בעבדנו האלקים, ולא שיהיו השמים כבדול כאשר נזרע בשנה השביעית, וכן כל היעודים שבתורה, אבל כולם נסים, וכולם תנצח מערכת המזלות, אלא שאין בהם שנוי ממנהגו של עולם כנסים הנעשים על ידי משה רבינו בעשר המכות ובקריעת הים והמגן והבאר וזולתם, שהם מופתים משנים הטבע בפיסוסם, והם שְׂיָעָשׂוּ בשם המיוחד אשר הגיד לו.

וברמב"ן וארא (ו, ב): כי לא תבא על אדם טובה בשכר מצוה או רעה בעונש עבירה, רק במעשה הנס, ואם יונח האדם לטבעו או למלוו לא יוסיפו בו מעשיו דבר ולא יגרעו ממנו, אבל שכר כל התורה וענשה בעולם הזה הכל נסים, והם נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם, והם באדם עונש ושכר באמת. ומפני זה תאריך התורה ביעודים שבעולם הזה, ולא תבאר יעודי הנפש בעולם הנשמות, כי אלה מופתים שכנגד התולדה, וקיום הנפש בדבקה באלקים הוא דבר ראוי בתולדה, שהיא תשוב אל האלקים אֲשֶׁר נִתְּנָה (קהלת יב, ז).

ברמב"ן סוף בא (יג, טז): שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון, כאשר הזכרתי כבר (וירא יז א. וארא ו, ב). ויתפרסמו הנסים הנסתרים בענין הרבים, כאשר יבא ביעודי התורה בענין הברכות והקללות וכו'.

וברמב"ן בחוקתי (כו, יא): וכבר בארנו כי כל אלה הברכות כולם נסים, אין בטבע שיבאו הגשמים ויהיה השלום לנו מן האויבים וכל מורן בלבם לנוס מאה מפני חמשה, בעשותנו החוקים והמצות, ולא שיהיה הכל היפך מפני זרענו השנה השביעית.

ואף על פי שהם נסים נסתרים, שעולם כמנהגו נוהג עמהם, אבל הם מתפרסמים מצד היותם תמיד לעולם בכל הארץ. כי אם הצדיק האחד יחיה, ויסיר ה' מחלה מקרבו, וימלא ימיו, יקרה גם זה בקצת רשעים. אבל שתהיה ארץ אחת כולה, ועם אחד תמיד, בדרת הגשם בעתו, ושובע, ושלוח, ושלום, ובריאות, וגבורה, ושברון האויבים, בענין שאין כמוהו בכל העולם, יודע לכל כי מאת ה' היתה זאת. ועל כן אמר (תבוא כח, י) וְרָאוּ כָל עַמִּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וַיֵּרָאוּ מִפָּנָי.

והיפך זה יהיה בקללות, בעונשי הארץ שאמר (בחוקתי שם, יט) וְנִתְּנִי אֶת שְׁמִיכֶם בְּפִיזָל, ועונשי החולי כמו שאמר (תבוא כח, טז) וְחָלִים רָעִים וְנֶאֱמָנִים, שיקולל המאכל ויחליא, ויתפרסם הנס בהיותו תמיד קיים בכולם וכו'.

והכלל כי בהיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג ענינם בטבע כלל, לא בגופם, ולא בארצם, לא בכללם, ולא ביחיד מהם, כי יברך ה' לחמם ומימם, ויסיר מחלה מקרבם, עד שלא יצטרכו לרופא ולהשתמר בדרך מדורי הרפואות וכל, כמו שאמר (בשלח טו, כז) כִּי אֲנִי ה' רִפְאֶךָ. וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקום עון שיחלו, לא ידרשו ברופאים רק בנביאים וכו'.

זאָגט דער רמב"ן, דאָס איז קיין שום טבעיות נישט. וואָרן הורדת הגשם איז אַ טבעיות וויאָזוי דאָס ווערט, פון די ענינים, וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ (בראשית ב, ו), נו וואו קומט דאָס צו דעם [לשמירת התורה], ס'האָט קיין שום באַוועגונג נישט צו דעם, צי אידן גייען אין דרך התורה צי חלילה נישט. נאָר וואָס דען, דאָס איז נאָר אַן השגחה פרטיית, דאָס איז אַ נס מן השמים, ווען דער בורא כל עולמים איז מְקַבֵּל בְּרָצוֹן עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל, דורכדעם מאַכט דער סֶבֶת כָּל הַסְּבוֹת, גייט דער הילוך [הטבע והענינים] אַז ס'ווערט רעגן, און אַז נישט נישט.

ב

אַבער על כל פנים [הורדת גשם] דאָס איז אַ טבעיות אויכעט, דער בורא כל עולמים האָט אַזוי באַשאַפן די וועלט, וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה. אַבער דאָס איז, אַזוי איז דאָ אַנדערע [הנהגה, שהוא למעלה מן הטבע], די הִנְהָגָה הַטְּבָעִיית און די הִנְהָגָה הַנְּסִיית זענען ביידע אמת. און דאָס איז בהסתר מתוך הסתר, דאָס ווייסט מען נישט [בגלוי].

דאָס ווייסט נישט דער מענטש, [ביין די אַלע ענינים טבעיים, 'ווען' ס'קומט מצד הטבע, און 'ווען' ס'איז געשיקט מן השמים בהשגחה פרטית, נישט מיט דער טבע גאָרנישט, נאָר השם יתברך האָט אַזוי צוגעפירט. און 'ווען' מ'האָט עס געלאָזט אויף די מְקָרִים און אויף די טְבָעוּת]. דאָס קאָן אַ מענטש קיינמאָל נישט מבחין זיין.

כא

ביערות דבש מבואר, כי יש ב' מיני עונשים. א] עונש הבא בהשגחה, ויש בו שְׁמִיחָה על שיודעים שבא לְכַפֵּר עוֹן מדה כנגד מדה. ב] עונש של סילוק ההשגחה, שמניחים אותו על מקרי הטבעיים שמוזקים לו, וזה קשה יותר, כי אין בזה כפרת העון כל כך. ובוה מבאר דברי הגמרא בענין דוד המלך, דכשחשב שמא עבד או ממזר יקום עליו, היה עֶצֶב, כי זה עונש המלוכש במבצע. אבל כשראה שִׁבְנוּ אֶבְשָׁלוֹם קם עליו שהוא נגד הטבע, היה שמח, כי בזה ידע שנתכפר לו עונו

אַזוי ווי ער דער יערות דבש (חלק א דרוש יא) טייטשט דאָך [לפרש דברי הגמרא על הפסוק] מִזְמוֹר לְדָוִד [בְּכִרְחוֹ מִפְּנֵי אֶבְשָׁלוֹם בְּנוֹ], "קינה לדוד" מיבעיא ליה, זאָגט די גמרא^ה, ס'האָט געדאַרפט שטיין "קינה לדוד" מיבעיא ליה.

ענטפערט די גמרא, דוד המלך, [ווען] מ'האָט אים געזאָגט הִנְנִי מְקִים עָלֶיךָ רָעָה מִתּוֹךְ בֵּיתְךָ (שמואל ב' יב, יא), האָט ער קודם געקלערט [שמא] עבד או ממזר [שלא יחוס עליו], איז ער געווען עֶצֶב. אַבער דערנאָכדעם ווען ער האָט געזען [אַז] ס'איז אַ זון [אבשלום בנו שמרד בו, אמר] סָתֵם בְּרָא חֵס עַל אָבָא, איז [ער] געווען שְׂמֵחַ. זאָגט ער [בגמרא], מִשָּׁל אַז אַינער ביי אַ חוב, [ווען] ער האָט באַצאָלט איז ער שְׂמֵחַ, און דערפריער ווילאַנג ער באַצאָלט נישט, איז ער עֶצֶב. [עד כאן דברי הגמרא].

^ה כבחינה המובא ביערות דבש, שהוא בחינה ג'.

^ה בגמרא ברכות (ז): מִזְמוֹר לְדָוִד בְּכִרְחוֹ מִפְּנֵי אֶבְשָׁלוֹם בְּנוֹ (תהלים ג, א). מִזְמוֹר לְדָוִד קינה לדוד מיבעיא ליה. אמר רבי שמעון בן אבשלום, משל למה הדבר דומה, לאדם שיצא עליו שטר חוב, קודם שפרעו היה עֶצֶב, לאחר שפרעו שמח. אף כאן דוד, כיון שאמר לו הקב"ה הִנְנִי מְקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתְךָ, היה עֶצֶב, אמר שמא עבד או ממזר הוא דלא חייס עלי, כיון דחזא דאבשלום הוא שְׂמֵחַ, משום הכי אמר מִזְמוֹר, [אמר סָתֵם בְּרָא דְרָחִים עַל אָבָא (גירסת העין יעקב, וגליון הגמרא)].

כב

פרעגן דאָך אַלע מפרשים.

א [וואָס זאָגט ער] סתם בָּרָא חס על אָבא, ער האָט דאָך געזען אז ער [אבשלום] האָט נישט' חס געווען על אָבא.

ב [און וואו קומט עס [הנמשל] צו דעם [משל] וואָס ער האָט באַצאָלט דעם חוב, וואָס ער זאָגט.

כג

גיט דער יערות דבש צו פאַרשטיין^ט אזוי:

ס'איז פאַרהאַנדן אַמאָל אַן עונש [וואָס] ס'קומט בהשגחה, מ'איז אים מעניש מדה כנגד מדה. אז מ'האָט געטון אַן עוץ, און הקדוש ברוך הוא שיקט אים דעם עונש לכַפָּרַת עֲוֹנוֹת, דעם קומט לכַפָּרָה.

און ווידעראום איז פאַרהאַנדן חלילה נאָך אַרגער, אז מחמת די חטאים [קומט] אַן עונש, לאָזט מען [אים על מקרי הטבע], איז מען מִסִּיר מ'איז מִסְלָק פון אים די השגחה, מ'לאָזט אים צו די טבָּעוּיֹת, צו די מִקְרֵי הַזֶּמֶן. דעם איז נאָך אַרגער, [ווייל דעמאָלטס] פֶּאָלט מען דאָך אַרײַן אין טבָּעוּיֹת, און דאָס קומט שוין נישט בכוונה [מה', מדה כנגד מדה בהשגחה], איז דאָס נישט אזוי מִמָּרָק די חטאים אויך נישט, [שהרי] ס'איז דאָך נישט געשיקט בפרטיות אויף דעם, אז ס'זאָל האָבן דעם כח מִמָּרָק צו זײַן, [נאָר] ס'טוט זיך אַליין פֿונעם טבָּעוּיֹת, [ועל כן] דעם איז נאָך אַרגער [כיון שאינו ממרק החטאים].

כד

[ובזה מפרש היערות דבש], דאָס קען זײַן דער פֿשֵׁט [בדברי הגמרא].

דוד המלך האָט געקלערט קודם, [כשנאמר לו] הִנְנִי מִקִּים [עֲלֶיךָ] רָעָה מִתּוֹךְ בֵּיתְךָ, האָט ער געמיינט שמא עבד או ממזר, [וואָס] דאָס איז דער דרך הטבע אזוי, אז אַן עבד אָדער אַ ממזר שטייט אויף [נגד בעליה]. און אז ס'איז מיט'ן דרך הטבע, קאָן דאָך זײַן אז ס'איז אויף דער בחינה געווען דער עונש, [אז] מ'האָט אים געלאָזט אונטער דעם,

^ט ביערות דבש חלק א (דרוש יא, ד"ה ראה כמה): עוד עיקר אחד יש מה שמביא האדם לידי שלימות וכו', והוא שְׁאֵל יחשוב האדם כי הכל בקרי, כי אם יתלה הכל בעונש ושכר. כי אין לאיש ישראלי שום דבר בקרי, רק הכל בעונש ושכר. רק העונש נחלק לב' אופנים.

וזהו אמרם (ברכות ז'): מְזוּרָה לְדוֹד בְּכֶרְחוּ מִפְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם בְּנוֹ, קִינָה מִבְּעִיָּא, אֵלָּא ה' אָמַר לוֹ הִנְנִי מִקִּים עֲלֶיךָ רָעָה וכו', עֲכָשִׁי רֹאֵה אֲנִי שְׁהוּא בְּנִי סָתֵם בְּרָא וכו'. ויש להבין, דאדרכה הוא ראה שאבשלום רדפו עד נפש, ונהג בו מנהג אכזריות יותר מכל עבדים ואכזורים. ואם הוא לא ירא ממנו, איך ברח לנפשו.

אך יובן כי בעונשין יש ב' אופנים. א', כי העונש מגיע לאדם בכוונה מה', לענשו על חטאיו ולהטיבו באחריתו. ואופן הב', כי איש מזלו רע, וכפי מולד כוכבי השמים הוא לרוע, רק ה' מגן בעדו ומשדד מערכות השמים, וכאשר יחטא, ה' מסלק השגחתו ומניח למנהגו של עולם, תחת כוכבי שמים וכסיליהם, והמה פעלו בו כפי מזלו לרעה. והבדל בין אופן זה לזה הוא, דבאופן ראשון ינקה עונו ומקבל תשלום פרי חטאתו, ואז טוב לו לעולם הבא, אבל באופן שני אין כאן עונש, רק סילוק השגחת אלקים, והוא כפי מזלו ומקרי טבעו כך הוא, ועונשו עדיין בשלימות ליום הגמול. - וזהו כי מתחלה חשב דוד, להיות כי כפי מזלות וכוכבי שמים היה במערכה רעה למאוד, רק ה' מגן בעדו להשיבו למקום נגידים, ועכשיו שאמר הקב"ה להקים לו רעה, חשב שישלך השגחה פרטית, ויהיה תחת מזלו אשר הוא לרוע, והוא עבד או ממזר שהוא עונש כפי הטבע. אבל בראותו כי בנו רודפו, אמר הלא מִטְּבַע הֵבֶן לחוס על אבא, אם כן אילו היה מפאת הטבע או מקרה, לא יתכן שיהא בנו רודפו, שהוא בטבע חס על אביו, ועל כרחך שהיא השגחה פרטית מבעל המשלם גמול, ואם כן הרי מקבל עונשו, וננטר בזה מחטאתו, והוא באופן הראשון, ולכן שר מְזוּרָה לה'. [עכ"ל היערות דבש. ועיין זה גם בספרו לוחת עדות, ובספרו אהבת יונתן (הפטרות עקב). וע"ע ביערות דבש (שם, דרוש טו)].

[ותוכן דברי יערות דבש הובא בישימת משה (סוף פרשת ואתחנן) בשם ספור לוחות עדות, עם הוספות נופך ושינוי לשון, וסגנון דברי רבינו ולשונו בזה, הוא גם לפי דברי הישמת משה].

אונטערן טבעיות. [ואם כן] איז נאך אַרגער, ווערט עס נישט אַזוי באַצאָלט אויך נישט, ס'ווערט נישט אַזוי נְמָחָה דער חטאָ.

אַז ער האָט אָבער געהערט, [ער האָט] געזען אַז ס'איז געווען אַ זון, [אמר] סתם בְּרָא הוּא דָּחַס עַל אַבָּא, אלא מאי וואָס איז 'דאָ' אַנדערש, ס'איז געשען אַנדערש [דבָּרָא לֹא חָס עַל אַבָּא], קומט אויס איז עס כנגד הטבע, איז דאָך עס נאָר בהשגחה פרטית, און אַז ס'איז בהשגחה פרטית האָט ער זיך געפרייט דערמיט, [דעיי"ז נמצא] איז דאָך עס זיכער לפרוץ העון, אַזוי אַרום זאָגט ער איז באַצאָלט געוואָרן דער שטר חוב. איבערדעם איז געווען "מזמור" לדוד. ס'איז ידוע דער יערות דבש אויף דעם.^כ

כה

אָבער על כל פנים איז דאָך אַזוי פאַרהאַנדן, זעט מען איז פאַרהאַנדן אַ זאָך, אַז ווען ס'קומט נישט מצד הטבע איז עס 'דאָך' [בעסער], האָט זיך גאָר דוד המלך מיט דעם געפרייט. און ווידעראום איז פאַרהאַנדן [אז] מ'לאָזט צו די מקרים.

כו

ונמצא דבנגעי אדם, בדרך כלל אין יודעין אם בא בהשגחה, ועל כן יש חשש שמא הוא רק מצד הטבע, שאינו מכפר עונו כ"כ

לפי זה קומט אויס, ביי די נגעי אדם האָט מען קיינמאל נישט געוואוסט, צי איז דאָס אַז מ'איז אַריינגעפאלן אין דער טבע, וואָרן ס'איז דאָך פאַרהאַנדן [אויך] מצד הטבע אַזעלכע מראות, [אָדער] צי האָט דאָ דאָס טבעיות נישט צוגעברענגט דערצו, דער טבעיות פון די ענינים - פון די יסודות הגוף - זענען נישט אַזוי געווען צו דעם אַז ס'זאָל ברענגען די מראות, נאָר וואָס דען ס'איז געשיקט [בהשגחה] מן השמים. האָט מען נישט געוואוסט.

כז

הקדמה ליישוב קושיא ד-ה

לפי האמור יובן דברי האלשיך שמבאר סדר הפרשיות, למה נאמרה פרשת נגעים דוקא לאחר דיני טומאות לידה ונדה, ומצות מילה

מיט דעם קאָן מען פאַרשטיין די דיבורים וואָס דער אלשיך הקדוש זאָגט^{כז}, ער פרעגט די קשיא [אויף] אָדָם כִּי יִהְיֶה [בעור בָּשָׂרוֹ וגו', דלכאורה] וואָס איז דער סידור

^כ ועיין בזה בדברי רבינו בס"ג ויחי תשי"ז, ועוד.

^{כא} באלשיך הקדוש (פרשת תוריע) [מקוצר]: ראוי לשית לב וכו' ... (יא) אומרו אָדָם כִּי יִהְיֶה וכו' ויִהְיֶה בעור בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צֶרַע, כי אומרו 'יִהְיֶה בעור בָּשָׂרוֹ' הוא מיותר. (יב) כי כלל אמרו רבותינו ז"ל (ויקרא רבה יא, ז) כי כל לשון ויהי הוא שמחה, ופה היא תוגה. ... אמנם הן אמת חכמים ז"ל יגידו, כי כל עובר עבירה אחת כאילו בורא כח טומאה שמקטרג עליו ... וכל מראות נגעים המתראות בעור כל בָּשָׂר אִישׁ, חטאת האדם אשר לא תעשינה ואשם, הן הנה כחות הטומאה המתגלים חוצה ... וכזה מצאנו ראינו טוב טעם אל תואר אָדָם האמור אצל נגעים, אָדָם כִּי יִהְיֶה בעור בָּשָׂרוֹ וכו' (יג, ב). כי הנה תואר זה משולל מן האומות וכו', וכן בשמות בני ישראל הוא המשובח שבכולם ... כי הוא למעלה מתואר אָנֹשׁ או גָּבֵר או אִישׁ, ואיך יכנהו הכתוב על אִישׁ צָרוּעַ אשר הוא טמא ונמאס. אך אין זה כי אם שְׂכַחַת טומאת עון אשר חטא על הנפש הוא המתראה, על כן הגוים אשר עיקרן טומאה, אין כח טומאת העון עושה בהם רושם, כי מין במינו אינו חוצץ. ואף גם בישראל עצמן אין רישומן של כחות הטומאה ניכר, אם לא בזמן אשר היו שלמים וטובים שהיתה קדושתן דוחה הטומאה חוצה, מה שאין כן בזמן הזה ... והוא אומרו אָדָם שהוא תואר המשובח שבתוארים, לומר, מי שהוא אדם שהוא מהשְׁלָמִים אני אומר כִּי יִהְיֶה בעור בָּשָׂרוֹ שָׂאת וכו', שאילו היה בבלתי כשר לא היה רושם עונו ניכר בעור בשרו. וגם לכלל רבותינו ז"ל האומרים שכל מקום שנאמר ויהי הוא שמחה, ירמוז באומרו ויהי, כי שמחה תחשב לו שעשה העון רושם בו, כי קדוש הוא, והטומאה חוצה בעור, וגם שעל ידי כן ישוב ויתרפא.

והוא ענין הקדמתנו, כי רצה הקב"ה לזכות את ישראל בשורש אמונת השגחתו יתברך, בל יעלה על רוחם כי כל המְחַלְה הִחָלָה על איש ועל אדם, סָבָה טבעית או מְקַרֵּית הוא הִיָּה לְמוֹ ולא ה' פעל ועשה, כי אם שִׁפְסַד

הדברים [של אלו הסדרות], קודם די מאכלות אסורות²², לא תאכל, אין סוף פרשת שמני, און דערנאך [בריש תזריע] קומט [דיני] נדה, און דערנאך ביום השמיני [ומול בשר ערלתו, שהוא מצות] מילה, און דערנאך קומט פרשת נגעים.

כח

גם מדייק למה נאמר "וְהָיָה" בעור בשרו לנגע צרעת, שהוא לשון שמחה

[ויעוד מדייק על אומרו] "וְהָיָה" בעור בשרו לנגע צרעת, [שאמרו כחז"ל] אין והיה אלא לשון שמחה. [ולכאורה] לשמחה מה זו עושה, אז ער האט א נגע צרעת איז דאס א שמחה? לשמחה מה זו עושה.

כט

ומתיר האלשיך, כי מי שאינו נודר ממאכלות אסורות, ומטומאת נדה, ושאינו קיים מצות מילה, באים עליו נגעים מצד הטבע זאגט דער אלשיך הקדוש, ווייל ס'איז פארהאנדן נגעים וואס זיי קומען פון די מאכלות אסורות²³, און ס'איז פארהאנדן דורך ווייל מ'היט נישט אפ ימי נדה, איז די טבע אז דאס ברענגט חלילה נגעים. און ס'שטייט אויך אזוי ארויס אין מדרש [ויקרא רבה טו, ה]. ווידעראום די ערלה [אם אין מלין], ברענגט נגעים, ער ברענגט אויך א מאמר חכמינו ז"ל אויף דעם [עיין בבראשית רבה מו, י].

כולם בהשגחה גמורה מאתו יתברך. שנית, כי העון עצמו הוא דמדכא ומחליא, ובשוב מְעוֹנו הוא יתברך מְרַפָּאוּ. על כן גזרה חכמתו יתברך לעשות אות ומופת גלוי לכל עם בני ישראל בגדול שבגדולי החללים הוא הַצָּרַעַת, אשר דרכם של בני אדם לִיְחִסָּה אל סבות טבעיות, ולבלתי מצוא לה תרופה, כי גדלה רעתה מאד כנודע. ויורנו ויאמר לנו אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ כו' וְהוּבָא אֶל אֶהְרֹן הַכֹּהֵן כו', לומר, השמר פן ואל יעלה על רוחך כי המקרה או סִבָּה טבעית החליא, והרופא מְרַפָּא, שהיה נמשך מזה שנגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל 'הרופא', כי אם וְהוּבָא אֶל 'הכֹּהֵן', שלוחא דרחמנא, כי הוא יתברך המרפאו לפי מעשיו על ידי משרתיו הכהנים, על פי תשובת עוֹנוֹ ותיקונו, רָפָא וְרָפְּאוּ קוֹנוֹ.

והוא, כי למה שהצרעת בא על בלתי שמור פתחי פיהו מלדבר לשון הרע, על כן למען יתן אל לבו לַחֲזֹק אֶת אָשְׁרֵ עֲוֹנוֹ, יצו הקל שבהראות בו מראה צרעת המורה כי נכתם עונו, יסגירונו הכהן שבעת ימים, למען אז זאת ישיב אל לבו ... ואם ישוב בימים ההם, אז בצאתו מראה בו הוא יתברך סימני טהרה בנגע ומטהרו. ואם בעיניו עמד כי לא תקן ולא שב, יסגירוהו שנית אולי ישוב. ואם בשנית לא פשה הנגע וגם הוא כהה, שְׁמוּרָה כי כח הטומאה נסתלקה הארה שאחז בקדושה ממנו, כאשר יבא בס"ד, כי שב עד ה' וירפאהו. להורות את בני ישראל כי אין צורך ממית אלא החטא ממית (ברכות לג), ואין רופא אומן מְרַפָּא כי אם אלקינו מרחם, כי ישוב אל ה' וירחמנו, למען יכירו וידעו ישראל כי הכל מאתו ובידו ...

והנה להעירנו אל הדרוש הלז, בא האלקים מתחלת הפרשה הזאת אֲשֶׁה פִּי תִזְרֶיעַ ... והוא לומר, אל יקשה בעיניך באומרי לך אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שָׂאת וְהוּבָא אֶל אֶהְרֹן הַכֹּהֵן, מי נתן כהן מרפא נגעים, ולא ילך אל הרופא וירפאנו. כי הנני מקדים לך ראייה והוכחה שכלית, כי לא בטבע מתהווה הדבר כי אם בהשגחה, ואם כן אחר שהסיבה השגחית, גם תרופתה גם כן יהיה כן. והוא כי הנה חכמי הטבע נתנו סיבה אל נגע צרעת כי תהיה באדם, מאחד משלשה דברים, א' מבעילת נדות, ב' מחמת ערלה, וכאשר סיפרו רבותינו ז"ל (בר"ר מו, י) משני בני מלך אחד שִׁבְקָשׁוּ לְמֹלֵךְ כַּדָּת מַשֶּׁה וישראל, ולבל ימאן אביהם שלחו את אמם לאמר למלך כי מאימת צרעת רצו להעביר ערלה מבשרם. ג' מעיפוש הדם הפנימי מחום ורוב דאגות, שמפשל ויוצא העיפוש חוצה בהרות בהרות לבנות. אמרה תורה רְאוּ עֵתָהּ כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא מִחֲצִיתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא, ולא מסכה טבעית נהיתה הצרעת, כי הלא השתי סבות הראשונות אינם בעם בני ישראל, כי הנה בעילת נדה איננה וכו', כי אין סבה זו בישראל ... וגם לא השנית שהיא הערלה, כי הלא וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יוּמֹל בְּשָׂרִי עֲרָלְתּוֹ. וגם השלישית, והיא מעיפוש הדם מבפנים שפולט מראות הנגע בחוץ, גם היא איננה, כי הלא אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שָׂאת וכו', אל יעלה על רוחכם כי שיעקר הצרעת הוא בפנים אלא שפולט הנגע לחוץ, כי לא כן הוא, כי אם וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וכו', לומר כי ההויה העצמית היא בעור בשרו בלבד לנגע צרעת ולא בפנים. הנה כי שלש הסבות אינם בישראל. ואם כן איפה כי שלא בטבע באו כי אם בהשגחה עצמית, גם רפואתה תהיה כן, וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן ולא אל הרופא ... ואמר לשון והיה שהוא לשון שמחה, זולת מה שכתבנו למעלה, לומר כי מְבִשְׂרוֹ יתברך בשורה טובה, כי אין כח הטומאה מפלש עדיין אל תוכו רק אל עור בשרו וכו' [עייש עור].

²² עיין להלן בהערה כג.

²³ בדברי האלשיך לא מצאנו זאת כעת, אבל כן מבואר בילקוט ראובני (תזריע ד"ה ע"י) בשם ספר צרור המור וז"ל: על ידי מאכלים אסורים בא צרעת.

ל

ולזה השמיענו הכתוב דרך למי ששמר וקיים כל אלו המצות, ויכל לומר שהנגעים באים עליו בהשגחה מן השמים ולא בטבע. ולכן נאמר "והיה" שהוא לשון שמחה

זאגט ער, אַז די אַלע זאַכן זענען 'דורך', [ששמר אותם כראוי], מ'האָט נישט געגעסן קיין מאכלות אסורות, מ'האָט אָפּגעהיט ימי נדה, און מקיים געווען מצות מילה, און 'דאך' האָט ער נגעים, זעט אויס אַז ס'איז שוין געשיקט 'מן השמים', ממילא איז "וְהָיָה" בעור בְּשָׂרוֹ, איז עס אַ "שמחה".

וויילאנג ער קאָן קלערן אַז ס'קומט מכח הטבע, איז עס נישט קיין שמחה. אָבער אַזוי [שנתוודע לו שבא מן השמים], איז עס אַ שמחה. אַזוי שטייט אין אלשיך הקדוש.

לא

ולכאורה עדיין איז מובן, למה הוא לו לשמחה, כשבא עליו נגע בהשגחה מן השמים [אמנם] לכאורה איז נאך אַלץ קשה, לשמחה מה זו עושה.

לב

אבל לדברי היעירות דבש נחא, דהשמחה הוא שעכ"פ מתמרקים ועונותיו בזה, כיון שבא מדה כנגד מדה בהשגחה, ולא במקרה הטבע

נאָר מיט די דיבורים פון יעירות דבש קען מען פאַרשטיין [דיבורי האלשיך הק', וואָרן] אַזוינס וואָס ס'איז אַרויס פון דער טבע, איז "מְזֻמָּר" לְדָד. איבערדעם שטייט "וְהָיָה" בעור בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרַעַת, [דהוא לשון שמחה, על שנתמרק עונו בזה].

לג

ישוב קושיא ז

הירצא לנו מזה.

מיט דעם אפשר קאָן מען מיישב זיין פאַרוואָס האָט מען געשטעלט פריער נֶגְעֵי אָדָם, הגם ס'איז נישט אַזוי דער סדר. [דהלא] דער סדר איז נישט אַזוי, [שהרין] קודם ברויך צו קומען נֶגְעֵי בְּתִים, [ווייל] אַין בְּעַל הֶרְחָמִים פּוֹגַע בְּנִפְשׁוֹת תְּחִלָּה, אַזוי זאָגט דאָך [דער מדרש], אַזוי זאָגן די חכמינו ז"ל אַז דאָס קומט קודם. נו וואָס דען שטייט עס אין די תורה הקדושה שלא כסדרן.

לד

הכלל של אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה, ושלכן בא תחלה הנגע על ביתו ובגדיו, והו רק כשבא בדרך השגחה וגם. אבל לא כשבא מצד הטבע, שאז אדרבה לא שייך שיבא הנגע רק על גופו, ולא על בית או בגד

נאָר וואָס דען, דאָס איז אמת [טאקע], אַז ס'קומט בהשגחה מבעל הרחמים, למרק העונות, איז אודאי אַזוי דער סדר, אַין בְּעַל הֶרְחָמִים פּוֹגַע בְּנִפְשׁוֹת תְּחִלָּה. אָבער טאָמער האָט אים געברענגט דער חטא אַז מ'זאָל אים לאָזן אונטער די טבע, [הרין] מצד הטבע איז נישטאָ קיין נֶגְעֵי בְּתִים מיט קיין נגעי בגדים, איז נישטאָ נאָר נגעי אדם, [וואָס] דעס קאָן קומען מצד הטבע.

ממילא ווען ס'קומט מצד הטבע, איז אַ מציאות ס'זאָל קומען נגעי אדם אַן נגעי בתים און נגעי בגדים פאַר דעם, ממילא איז דאָס נישט קיין 'כלל מוחלט' [שיוקדמו הנגעי בתים ובגדים].

לה

ולכן הקדימה התורה נגעי הגוף, יען שהוא כולל יותר, שזה כולל גם דיני הנגעים שבאים מצד הטבע, שזה לא שייך אצל נגעי בתים ובגדים

איבערדעם קען זיין, די תורה הקדושה האָט דאָס מקדים געווען, וואָרן דאָס איז

כולל יותר, דאָס איז כולל אפילו [הנהגה הטבעיית], די הנהגה הנסיית מיט די הנהגה הטבעיית, און ביי דער הנהגה הטבעיית איז גאָרנישט דאָ קיין נגעי בתים, וואָרן בדרך הטבע האָט דאָס קיין מציאות נישט.

נאָר די נגעי אדם קאָן קומען בדרך נס אַמאָל, און אַמאָל איז פאָרהאַנדן אַז דאָס טבעיות ברענגט צו דערצו. [וממילא נגעי אדם], אַז ס'קאָן קומען מצד הטבע, איז דאָס כולל מער.

און ס'איז פאָרהאַנדן אַזאָ בחינה אַמאָל, ווען ס'קומט מצד הטבע, איז גאָרנישט דאָ קיין נגעי בתים, איז דאָך דאָס פאָרהאַנדן אַמאָל אַן דעם אויכעט. ממילא האָט דאָס די תורה הקדושה געשטעלט פריער.

לו

דאָס איז אַלץ [כשבא בדרך הטבע], אָבער ווען ס'קומט בדרך נס, ווען ס'איז די השפּעה הנסיית, בדרך נס אַז ס'קומט, איז קודם [די] נגעי בתים.

לז

ישוב קושיא ד-ה

בהדברי כיבושים לבעל נגע "הבית", יש בזה ב' בחינות. א] דברי תוכחה, להוכיחו לשוב על עונו. ב] דברי שמחה, שהנגע בא עליו בהשגחה מן השמים, ונמצא שהוא מושגח בהשגחה פרטית, וגם עונותיו מתכפרין לו

איבערדעם קאָן זיין, שטייט וְהִגִּיד און לֵאמֹר, "וְהִגִּיד" איז דְּבָרִים קָשִׁים כְּגִידִין, און "לֵאמֹר" [איז אַמִּירָה רַפָּה].

[שהרי לפי האמור] קומט אויס [אַז] ביי דער נגע, די דברים כבושים [שאמר לו הכהן], איז דאָ צוויי זאכן:

קודם איז טאַקע דאָ דברים כבושים, דברי תוכחה. מ'דערמאָנט אים אין חטא, [אַז] ער ברויך תשובה טון.

און ווידעראום איז דְּבָרִי שְׂמֵחָה אויכעט, וואָרן דאָ זעט מען דאָך [פון דעם] אַז ער איז מוֹשֶׁגֶח פון הקדוש ברוך הוא מיט אַן השגחה פרטיית⁷², וואָרן ס'איז נישט קיין דרך הטבע. [ועל כן הוא זאת לשמחה אצלן] אַזוי ווי דוד המלך האָט זיך געפרייט, אַז ער האָט געזען ס'איז געקומען אַזאָן עונש וואָס ס'איז נאָר בדרך נס, האָט ער זיך געפרייט, איז געווען מְזֻמֹּר לְדֹד.

ממילא איז דאָס אַמִּירָה רַפָּה.

[ווייל ווען] מ'דערציילט אים אַז דאָס קומט אויף אַ חטא, אין דעם איז דאָ צוויי זאכן, ס'איז דאָ דברי תוכחה, דברים קשים כגידין, [אַז] מ'ברויך תשובה טון [און] מתמרמר זיין אויף דעם חטא, און ווידעראום איז עס גרויס שמחה אַז מ'זעט מ'איז מוֹשֶׁגֶח איבערהויפט, בהשגחה פרטיית, מ'האָט זיך מיט אים נוהג געוועזן בדרך נס, אויף 'דעם' האָט דוד המלך געזינגען מְזֻמֹּר לְדֹד, אויף די גרעסטע צרה [שמרד בו בנן] איז געווען מְזֻמֹּר לְדֹד.

⁷² רבינו מוסיף כאן נקודה נפלאה על רעיון היערות דבש, בשמחת וטובת עונש הבא בהשגחה, כי עצם הדבר הוא לשמחה, מה שנתברר לאדם שהוא מושגח בהשגחה פרטיית כדרך צין ה' אֶל יִרְאָיו, ולא נעזב למקרי הזמן מחמת סילוק ההשגחה, שזה מורה על חיבתו לפני המקום, ועיין בלשון הרמב"ן פרשת וירא בפסוק פִּי יִדְעָתִיו (יח. יט.) ודו"ק בלשון רבינו מכאן ואילך, שמעתה הזכיר רק נקודה זו של טובת ושמחת עצם ההשגחה.

לח

ולכן נאמר שתי לשונות בלשון הכתוב "וְהָגִיד" לְבִנְיָן "לְאָמַר". והכוונה כי בעל גנע הבית כשבא אל הכהן, יודע כבר מקודם שישמע ממנו דברי תוכחה, אבל הכהן צריך להוסיף לו גם אמירה רכה ודברי שמחה, על שהוא ברור שעונשו זה בא עליו בהשגחה פרטית מן השמים. והוא כבדי שישוב בתשובה שלימה מתוך "שמחה"

איבערדעם איז רעכט פֿאַרוואָס שטייט ביידע, "וְהָגִיד" און "לְאָמַר".

וואָרן קודם [כשבעל הגנע בא אל הכהן], ער פֿאַסט נישט [אויף, ער] קוקט דאָך נישט אַזוי ווייט, [און] ער איז נישט אַזוי מְלוּמָד 'בְּנִסִּים', איבערדעם ווען ער קומט דערציילן פֿאַר'ן כהן, ער אַליין, זיין אמירה, ווען ער קומט דערציילן, איז ער שוין גערישט [על דברי תוכחה], ער ווייסט ער ברויך תשובה טון, [איז ער גערישט אויף] בלויז דברים קשים כגידין.

[און] פֿאַרקערט, דער כהן קלערט אים הערשט אויף, אַז ס'איז "ביידע" אמת. ער ברויך מִתְמַמֵּר זיין אויף די חטאים, אָבער מיט גרויס "שְׂמִיחָה" אויכעט דערצוי^כ, [וכמאמר הכתוב] עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה (תהלים ק, ב).

לט

וכמבואר בוהר דכל עבודה צריך להיות בשבירת הלב בצירוף כח השמחה. ומבאר שם דדוקא הכהן מסוגל לזה, ולכן מקודם מביא קרבן על חטאו בשבירת הלב, הוצרך להיות העבודה בכהן, כדי שהוא יעשנו בשמחה, כי הכהנים הם בשמחה יתירה יותר מכל העם

[והתעוררות השמחה בא דייקא על ידי הכהן שיעורר אותו על זה].

[ווי] ס'שטייט אין זוהר הקדוש^כ [על הפסוק עבדו את ה' בשמחה, ומבאר שם] וויאָזוי מ'האָט געברענגט אַ קרבן.

^כ וז"ל רבינו בס"ג יתרו תשכ"ב: דוד המלך האָט געזאָגט לָךְ לְבִדָּךְ חֲטָאתִי (תהלים נא, ו), דעס גאנצע קאפיטל נ"א איז דאָך וידי אויף די חטאים, און [ער] לאָזט אויס הַשִּׁיבָה לִי "ששון" יִשְׁעָךְ (בספוק יד). דער אמת איז טאַקע [דצריך] מ'זאָל האָבן [לב נשבר], ס'שטייט דאָך אַזוי, יעדער בעל תשובה ברויך צו זיין דאס ערשטע גרויס הַתְמַמְרוּת, ער זאָל האָבן אַ צובראָכן הארץ, ס'זאָל אים וויי טון אויף די עונות, וויאָזוי קען ער זיין בשמחה? [אמנם הלא כתיב] עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה, נאָך וואָס'זשע דען, דאָס אַליין ווידעראום אַז מ'קוקט זיך אָן מ'איז אַזוי צובראָכן, דאָס אַליין איז דאָך אַ סימן אַז ס'איז עפעס נאָך דאָ אַ "ניצוץ הקדוש"! איבערהויפט [אן] מ'איז זיך מתקבל אויף להלן, פרייט מען זיך מיט דער שמחה פון לעתיד וכו'.

וּע"ע בספר ליקוטי אמרים תניא (פרק כו): השמחה האמיתית בה' אלקיו הבאה אחר העצב האמיתי, לעתים מזומנים על עונותיו במר נפשו ולב נשבר, שעל ידי זה נשברה רוח הטומאה וסטרא אחרא ומחיצה של ברזל המפסקת בינו לאביו שבשמים כמו שכתב בוהר על פסוק (תהלים נא, יט) רוח נְשַׁבְּרָה לֵב נְשַׁבֵּר וגו', ואזי יקוים בו רשיה דקרא (שם, ייד) תְּשִׁמְעֵנִי שִׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה וגו' הַשִּׁיבָה לִי שִׁשׁוֹן יִשְׁעָךְ ורוח נְדִיבָה וגו'. [וּע"ע שם בפרק לא].

^כ בוהר הקדוש (ויקרא דף ט): פתח רבי יהודה ואמר, עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה (תהלים ק, ב). הכי אוליפנא, דְּכָל פּוֹלְחָנָא דְּבַעֲי בִּר נִשְׁ לְמַפְלַח לְקוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּעֵי בְּחֻדּוֹתָא, בְּרַעוּתָא דְּלָבָא, בְּגִין דִּישְׁתַּכַּח פּוֹלְחָנִיה בְּשִׁלְמוֹ. וְאִי תִּמָּא פּוֹלְחָנָא "דְּקִרְבָּנָא" הִכִּי הוּא, לֹא אִפְשָׁר, דְּהָא הָהוּא בִּר נִשְׁ דְּעִבֵּר עַל פְּקוּדָא דְּמֵאֲרִיָּה, עַל פְּקוּדָא דְּאוּרִיָּתָא, וְחָב לְקָמִי דְּמֵאֲרִיָּה, בְּמֵאן אֲנִפִּין יָקוּם קָמִיָּה, הָא וּדְאִי בְּרוּחַ תְּבִירָא, בְּרוּחַ עֲצִיב, אֵין הוּא שְׂמִיחָה, אֵין הוּא נִנְהָ. אֲלֵא תַּמָּן תִּנְיִן, הָהוּא בִּר נִשְׁ דְּחִטִּי קָמִי מֵאֲרִיָּה, וְעִבֵּר עַל פְּקוּדוֹי, וְאִתִּי לְקִרְבָּא קִרְבָּנָא וְלִתְלָנָא גְרָמִיָּה, בְּרוּחַ תְּבִירָא, בְּרוּחַ עֲצִיבָא בְּעֵי לֵאשְׁתַּכַּח. וְאִי בְּכִי, שְׂפִיר מִכְלָא. הָא שְׂמִיחָה הָא רִנְנָה לֹא אִשְׁתַּכַּח. אֲלֵא בְּמֵאִי אִתְמַקֵּן, בְּחֻנְהוּ בְּחֵי וְלִיּוּאִי, דְּהָא אִינּוּן אֲשִׁלְמוּ "שְׂמִיחָה וְרִנְנָה" בְּגִינֵיהּ. בְּשִׂמְחָה" בְּקִרְבָּנָא אֲתַקִּיּוּם, בְּגִין דְּהָא רְחִיקָא מִן יִנְיָא תְּדִיר, וְכִהְנָא בְּעֵי לֵאשְׁתַּכַּח תְּדִיר בְּאֲנִפִּין נְהִירִין, תְּחָדָן יִתִּיר מִכָּל עֲמָא, דְּהָא כְּתָרָא דִּילִיָּה גְרִים. "וְרִנְנָה" בְּלִיּוּאִי, וְהִכִּי הוּא, דְּהָא לִיּוּאִי מִשְׁתַּכַּח עַל שִׁיר לְעֻלְמִין, כְּמָה דְּאוּקְמוּהּ. וְאֵלִין קִימִין עֲלֵיהּ, וְכִיָּה אֲשִׁתְּלִים פּוֹלְחָנָא לְקוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כְּהֵנָּא קָאִים עֲלֵיהּ וְכוּן מִלִּין, בְּחֻדּוֹתָא, בְּרַעוּתָא, לִיחְדָּא שְׂמָא קִדִּישָׁא כְּדָקָא יֵאוּת. לִיּוּאִי בְּשִׁיר. כְּדִין כְּתִיב (תהלים ג, ג) דַּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹקִים. דָּא הוּא "קִרְבָּן", לְקִרְבָּא רְחִמִי בְּדִינָא, וּמִתְבַּסֵּם כָּלָא.

[פתח רבי יהודה ואמר, עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה, כך למדנו, שכל עבודה שצריך אדם לעבוד להקב"ה, צריך בשמחה וברצון הלב, כדי שתמצא עבודתו בשלימות. ואם תאמר שעבודת הקרבן כך היא, אי אפשר, שהרי אותו אדם שעבר על מצות רבונו ועל מצות התורה ושב לפני רבונו, באיזה פנים יעמוד לפניו, הלא ודאי ברוח שבור, ברוח עצוב, איה השמחה, איה הרננה. אלא שם שנינו, אותו אדם שחוטא לפני רבונו ועבר על מצותיו, וכא לבקרים קרבן ולתקן את עצמו, ברוח שבור, ברוח

יעדע זאך קאָן דאָך נאָר זיין מיט דעם, מיט שְׁמִיחָה. און צום קרבן האָט מען דאָך געברויכט צו זיין צובראָכן ביי זיך, מִתְמַרְמֵר זיין אויפן חטא. איז די שאלה געוועזן, וויאָזוי קען נתקבל ווערן דאָס קרבן, אז ס'איז מיט מְרִירוּת. איבערדעם זאָגט ער [בזוהר הק'], האָט מען געמוזט האָבן דעם כֹּהֵן, דער כֹּהֵן איז געווען בְּחֵדוֹא יִתִּיר [מִכָּל עָמָא, וממילא] אַז דער כֹּהֵן האָט אַלעס געטון בְּשִׁמְחָה, האָט דאָס מַעֲלָה געווען דאָס קרבן. [עד כאן דברי הזוהר הק'].

מ

איבערדעם איז רעכט. ווען ער איז געקומען צום כֹּהֵן, [און] ער האָט געוואוסט ער ברויך תשובה טון, [ווייל] ער זעט אַ נגע, איז געווען 'וְהָגִיד לַכֹּהֵן, וּוָאֵרָן זֵיין' אמירה איז געווען 'אָזוי', [זיך גערישט] אַז מ'ברויך אים צו זאָגן דברים קשים כגידין. אָבער דער כֹּהֵן האָט עס דערנאָך מִמְתִּיק געווען, ער האָט פון דעם געמאַכט "לֵאמֹר", אָמִירָה רַכָּה. וואָרן ער האָט אים דאָ מסביר געווען אַז ס'איז "ביידע" אמת, ס'איז טאַקע אמת אַז ער ברויך זיין "צובראָכן" אויפן חטא, אָבער מיט גרויס "שְׁמִיחָה", אַז ער זעט אַז ער איז מוֹשְׁגָח, אַז ס'איז [הענוש] בדרך נס בהשגחה פּרטייט.

מא

ישוב קושיא ו

ולכן לא נאמר לשון זה של "לֵאמֹר" אצל נגעי הגוף, כי שם באמת לא היה יכול להיות בשמחה גמורה, כיון שלא נתברר לו שזה בא בהשגחה דוקא, ולא במקרה הטבע

איבערדעם, ביי נגעי הגוף האָט דאָס [לשון וְהָגִיד לַכֹּהֵן] לאַמֵּר] נישט געקאָנט שטיין אָזוי בהחלט, ווייל ביי נגעי הגוף האָט מען נישט געקענט 'מברר זיין' אַז ס'איז בדרך נס, האָט ער נישט געהאַט קיין 'הוכחה' אויף דעם [בחינת] מְזִמּוֹר לְדוֹד.

מב

וכמו שמצינו בדוד המלך, דכל זמן שחשב שמה עבד או ממזר הוא, היה עצב. אף שגם בעבד וממזר אפשר שיבא בדרך השגחה, ולא מרצונו בטבע. ורק כשידע שהוא "בנו" שאו ידע בבירור שהוא למעלה מן הטבע, או היה שמח

אפילו דוד המלך אויך [היה עצב תחילה] טאַמער עבד וממזר. [ולכאורה] איז דאָך אויך פאַרהאַנדן אַמאָל אַז ס'איז בדרך [נס ובהשגחה], ס'איז נישט פון די טבע, ס'איז נישט ווייל זיי ווילן אָזוי, נאָר מ'שיקט אים מן השמים, איז דאָך אויך פאַרהאַנדן.

נאָר [וויבאַלד] מ'ווייסט נישט, [ווייל] ס'קען פאַרקומען מצד הטבע אויכעט, [אַז] אַ עבד וממזר טוט דאָס, [על כן לא היה שמח, כל זמן שלא נתברר לו]. נאָר אַז ס'איז געווען בְּנוֹ, האָט ער 'געוואוסט זיכער' אַז ס'איז בדרך נס, איבערדעם איז געווען דער מְזִמּוֹר לְדוֹד, ווייל ער האָט 'געוואוסט זיכער'. אָבער ביי עבד או ממזר, ער ווייסט נישט זיכער, [לא אמר ממזר].

עצוב צריך להמצא. ואם הוא בוכה, זה יפה מהכל. הרי שמחה והרי רננה אין נמצאים. אלא במה מתתקן, באלו הכהנים ולוים, שהרי הם משלימים שמחה ורננה בשבילו. השמחה מתקיימת בכהן, משום שהוא תמיד רחוק מן הדין, והכהנים צריכים תמיד להמצא בפנים מאירות, שמחים יותר מכל העם, שהרי הכתר שלו גורם. הרננה [מתקיימת] כלוים, וכך הוא, שהרי הלויים נמצאים תמיד על השיר, כמו שביארו. ואלו עומדים עליו, ובהם נשלמת העבודה להקב"ה. הכהן עומד עליו ומכון דברים בשמחה וברצון, ליחד את השם הקדוש כראוי, והלויים בשיר. ואז כתוב דָּעָיָה ח' הוא אֶלְקִים. זהו "קרבן", לקרב רחמים בדין, והכל מתבטא ונמתק.

מג

אָזוי די זעלבע, ביי נגעי הגוף ווייסט מען נישט זיכער, איז דער "לֹא־מֵר" כ"י נישט אָזוי מבורר. [ממילא] קען זיין [אז] פֿאַרדעם האָט מען דאָס געלאָזט ביי נגעי בתים, דאָרט קען שטיין וְהָגִיד און לֹא־מֵר, ווייל 'דאָס' איז זיכער נאָר בדרך נס. אָזוי ווי דער רמב"ם זאָגט (לעיל אות יג).

מד

ישוב הקושיות בפרשת תזריע

סיום ישוב קושיא ז (באופן ראשון)

היוצא מזה כי לכן הכתוב מקדים נגעי אדם, יען שהם באים גם בדרך טבעי

היוצא לנו מזה: איז דאָך שוין דאָ אַ תירוצ פֿאַרוואָס שטייט קודם די נגעי אדם, ווייל ס'איז כולל אַלעס, אפילו די פון טבעיים אויכעט.

מה

הקדמה לישוב קושיא ז (באופן שני), ולישוב קושיא א

אבל לדרך זה נמצא שמונח כאן ענין של פחד, כי כשבא הנגע מצד הטבע הלא אין מחמקין העונות, וגם מורה על בחינת הסתרה גדולה שאינם מושגים מן השמים בהשגחה גלויה

אָבער דאָך, אָבער דאָך זעט מען דאָך, [אז] מ'קאָן חלילה אַריינפאלן אונטער די טבע, דאָס אַליין איז דאָך אַ גרויסער פחד.

ווייל אַלדינגס, ווילאנג ס'איז אַז ס'איז בלויז אונטער די השגחה, [איז דאָך] רַבִּים רַחֲמֵי^{כ"ה} יתברך שמו, קומט אַלעס לְמַרְק החטאים, אָזוי ווי טאַקע השם יתברך זעט [איין לטובה]. דאָרף מען נאָך האָבן דערמיט "שמחה".

אָבער אַז מ'לאָזט חלילה אונטער די טבעיים, דאָס איז נישט גוט. די גרויסע הסתרה, אַז מ'פֿאַלט אַרונטערן טבעיות, חלילה כִּכָּל הגוֹיִם, איז דאָך ווייטער נישט גוט, אַז מ'זאָגט דעם תירוצ [הראשון על קושיא ז].

מו

ולכן נראה לומר עוד תירוצ אחר על מה שהקדימה התורה נגעי אדם לנגעי בתים (כדלהלן)

נאָר דער אמת איז אָבער דאָ נאָך אַ תירוצ מספיק [על קושיא ז], פֿאַרוואָס מ'האָט געשטעלט פריער נגעי אדם, כאַטשיג ס'איז היפוך הסדר. (ביאור התירוצ להלן באות עג)

מז

במדרש דורש פרשת נגעי אדם, דרומז על הד' מלכויות, ושלעתיד ילקו בצרעת

[ויובן בהקדם וואָס] ס'איז מבואר אין מדרש רבה^{כ"ט}, און אין מדרש תנחומא^ל, איז עס אַ פלא, שטעלט ער אַראָפּ אויף די פרשה, אָדום כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשׂוֹר שְׂאֵת או סִפְחַת

^{כ"י} שהוא לשון אמירה רכה ושמחה.

^{כ"ח} וכלשון הפסוק (שמואל ב' כד, יד): נִפְלָה נָא בְּיָד ה' כִּי רַבִּים רַחֲמֵי, וּבְיָד אָדָם אַל אֶפְלָה.

^{כ"ט} בויקרא רבה (טו, ט): שְׂאֵת זוּ בַבֵּל, עַל שׁוֹם (ישעיה יד, ד) וְנִשְׂאֵת הַמֶּשֶׁל הַזֶּה עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְאַמְרַת אֵיךְ שְׂבַת נִגְשׁ שְׂבָתָהּ מִדְּהָבָה. רבי אבא בר כהנא אמר שבתה מדהבה, מלכות שהיא אומרת מדוד והבא. רבי שמואל בר נחמן אמר, מלכות שהיא מדהבת פנים של אדם בשעה שבה אצלה. ורבנן אמרי, על שום רישיה דדהב, אֵנֶת הוּא רֹאשָׁהּ דִּי דְּהָבָא (דניאל ב, לח). סִפְחַת זוּ מְדִי, שֶׁהַעֲמִידָהּ הַמֶּן הַרְשַׁע שֶׁשֶּׁף כְּנָחֵשׁ, עַל שׁוֹם (בראשית ג, יד) עַל גִּחְזָן תֵּלֶךְ. בְּהֶרֶת זוּ יוֹן, שֶׁהִיָּתָה מִבְּהֶרֶת בְּגוֹרֹתֶיהָ עַל יִשְׂרָאֵל, וְאוֹמֶרֶת לֵהֵן כְּתוּב עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר שְׁאִין לָכֵם חֶלֶק בְּאַלְקֵי יִשְׂרָאֵל. נִגַּע צָרַעַת זוּ אָדָם, שֶׁבָּאָתָה מִכָּהָ שֶׁל זָקֵן. וְהָיָה בְּעוֹר בְּשׂוֹר לִנְגַע צָרַעַת, לִפִּי שֶׁבְּעוֹלָם הוּא הִכְהֵן רֹאֵה אֶת הַנִּגְעִים, אֲבָל לַעֲוֹלָם הָבָא אִמְרָה הַקִּבְיָה אֵינִי מִטְהַר אֶתְכֶם, הִדָּא הוּא דְּכַתִּיב (יחזקאל לו, כה) וְזִרְקִיתִי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם.

או בהרת, זאגט דער מדרש מדבר במלכיות, שאת זו בבל, ער ברענגט דארט פסוקים אז בבל הייסט שאת, ספחת זו פרס [ומד'], בהרת זאגט דער מדרש אז בהרת זו יון, והיה בעור בשרו לנגע צרעת זו מלכות אדום. - לעתיד הקדוש ברוך הוא יביא את אדום למשפט למה צערתם את בני, מ'וועט ברענגען למשפט.

ער ברענגט דארט, אין מדרש [תנחומא] זעט אויס, ער [אדום] וועט טענה'ן אתה מסרתם [בדינינו], און הקדוש ברוך הוא וועט זאגן די האסט נישט אזוי געטון, דו האסט געטון אן רחמים. און הקדוש ברוך הוא מלקה אותו ואת שרו בצרעת, הקדוש ברוך הוא מלקה אותו בצרעת, קודם איז ער מלקה דעם שר בצרעת, דעם שר של אדום, און דערנאכדעם אים [אדום עצמו], איבערדעם [כתיב] והיה בעור בשרו לנגע צרעת. - אזוי איז דער מדרש דארט מאריך, אז דאס גייט ארויף אויף די מלכיות.

מח

ובפשטות הוא פלא, דהלא פשוטו של מקרא מיירי ממראות נעים והלכותיהן, ולא מהאומות

'אין פלוג'א לכאורה איז דאך עס א פלא.

די פרשה שמועסט דא פון הלכות, סדר נגעים [ומראותיהן], שאת וספחת, אז דער כהן זאל זען די אלע סימני טומאה און סימני טהרה. צום סוף לאזט זיך אויס, דאס מיינט ער גאר די מלכיות, בבל מיט מדי ופרס. לכאורה אין פירוש הפשוט של מקרא, שטעלט זיך עס נישט אריין.

מט

אמנם מצוי כיוצא בזה, בפסוק ואת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת, והמדרש דורשו שהם כנגד הדי מלכיות. והקשה שם הכל יקר, דרכים תמרו על שהוציא את הכתוב ממשמעו הפשוט

נגזר ער זאגט דאך שוין, דער כלי יקר זאגט [אין] פרשת תרומה, [דארט] שטייט אויך [במדרש על הפסוק] ואת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת, שטייטשט אויך אויס דער מדרש^ל אויף די מלכיות, זהב [ורומז] אויף בבל, כסף זו מדי, נחשת [זו]

^ל בתנחומא (תוריע סימן יא): אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת וגו'. הכתוב מדבר במלכיות, שאת זו בבל, שנאמר ונשאת המלך הזה על מלך בבל וגו'. ספחת זו מלכות מדי, שהיה המן מספח עם אחשוורוש להשמיד להרוג ולאבד. בהרת זו מלכות יון, שהיתה מבהרת על ישראל ואומרת כל מי שיש לו שור יחקה על קרן השור שאין לו חלק באלקי ישראל, ואם לאו גוזרין עליו הריגה. והיה בעור בשרו לנגע צרעת זו מלכות אדום שהקב"ה מלקה אותו בצרעת ואת השר שלו, שכן כתיב (ירמ' מו, טו) מדוע נסחף אביריך לא עמד כי ה' הדפו. ולעולם הבא הקב"ה יושב בדין על מלך אדום ואומר לו למה היית משתעבד בבני, והוא אומר לא אתה הוא שמסרתם בידינו, והקב"ה אומר לו ובשביל שמסרתי אותם בידך לא שמת עליהם רחמים, על זקן הכבדת עלך מאד (ישעי' מז, ו) וכו', שהיתה מכבדת עולה על זקן כבחור. אמר לו הקב"ה חיך שאני יושב עליך במשפט ודן אותך ומחייבך שנאמר (שם, א) רדי ושבי על עפר בתולת בת בבל וכו'. ומה אני עושה לך, אני פורע מן השר שלך תחילה ומלקה אותו בצרעת, ואחר כך אני פורע ממך. ולא תאמר במלכות הזה, אלא אפילו בגוג שהיה מתנאה בעולם ועולה, כך אני מלקה אותו בצרעת, מנין, שכן כתיב (זכרי' יב, יב) וזאת תהיה המהפה וגו' המק בשרו והוא עמד על רגליו, ועל ידי מה, ע"י שמתגרין בישראל, שנאמר וזאת תהיה המהפה, על ידי מה שבאו על ישראל. ואל תתמה, שהרי בעולם הזה פרע הקב"ה משונאיהם של ישראל הרבה והכה אותם בצרעת, ומי היה זה, נעמן וכו'. ואף לעתיד לבא כך ילקה אותן בצרעת, שנאמר וזאת תהיה המהפה אשר יגה' וגו'. אומר להם הקב"ה, לפי שהייתם קוראים לבני טמאים, אני מטמא אתכם בטומאה גדולה אבי הטומאות. ומנין שהיו קוראין לישראל טמאים, שנאמר (איכה ד, טו) סורו טמא קראו למו וגו'. ואתם תהיו מצורעים וטמאים, אבל ישראל אני מטהרן ומקדשן וגו' ואלן מבניכם, שנאמר (ישעי' סב, יב) וקראו להם עם הקדש גאולי ה' ולך יקרא דרושה עיר לא נעזבה, וכן אמר שלמה המלך (שיר השירים ד, ו) ד, יפה את רעיתי ומום אין בך.

^א פירוש: במושכל ראשון, לפום ריהטא.

^ב בתנחומא (תרומה סימן ו): ואת התרומה אשר תקחו וגו' (תרומה כה, ג). זהב 'כנגד' מלכות בבל, דכתיב ביה (דניאל ב, לח) אנת הוא ראשה די דבקה, וכסף 'כנגד' מלכות מדי, דכתיב (אסתר ט, ט) ונשאת אלפים כפר כסף,

יון], רעכנט ער אויס אויף די מלכיות. - זאָגט ער [בכלי יקר]^{לג}, ס'איז דאָך עפעס אַ הפלאַ זאָגט ער, זיי זענען מתמיהים אויף דעם, אַז מ'נעמט אַרויס [דברי הכתוב] אינגאנצן פונעם פֿשט.

ג

ולזה מבאר שם הכלי יקר, דהפשט והדרש מכוונים זה כנגד זה, דבזכות קיום המצוה של נדבית המשכן בזהב וכסף ונחושת, יש כח לישראל נגד הדר' מלכיות שמרומזים בשמות זהב וכסף ונחושת

איז ער דאָרט מסביר, אַז דער פֿשט איז טאַקע אַמאָל אמת, אַין מקרא יוצא מידי פשוטו, דאָס גייט אַרויף אויף דעם [אז] מ'זאָל ברענגען זָהב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת [לנדבית]. נאָר וואָס דען, די תורה הקדושה זאָגט, [ווי] דער מדרש איז עס מסביר, אַז די תורה הקדושה זאָגט אונז אַז דעם איז מגין אויף [ישראל כנגד] די מלכיות, און אַז דעם וואָס מ'ווערט ניצול פון די מלכיות, [און] וואָס מ'קען זיך דערהאַלטן [בתוך הגלות אצל המלכיות], איז אין כח און זכות פון דעם זָהב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת [שהביאו נדבה] צום משכן. ווייל די מלכיות'ער ווערן אויך אַזוי אָנגערופן, איבערדעם ברויך מען האָבן 'כנגדם' [זכות המצות שנקראים כך], איז דאָס אַן הגנה [אז] מ'זאָל מגין זיין, [ולזה] ברענגט מען צום משכן דער זָהב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת. דאָס איז ביידע אמת. [עד כאן דברי הכלי יקר].

נא

ונמצא כי בזכות קיום המצות כפשוטו של מקרא, וזכין להרמוז שברדש הכתובים

לפי זה איז רעכט, אַזוי זאָגט ער, דאָס איז דער כלל [ששניהם אמת, הדרש והפשט, כי זכות קיום המצוה בפשט מגין על רמז הדרש].

נב

ואם כן גם בפרשת נגעים, אף שלפי הפשט קאי על הלכות הנגעים, מכל מקום לפי הדרש מורה זה על מה שילקו האומות לעתיד לבא [בזכות קיום הפשט]

ממילא פאַרשטייט מען דאָ [בפרשת נגעים] אויך די זעלבע. לעולם מיט דעם פֿירוש הפשוט איז אַמאָל^{לד} די הלכה אַזוי ווי די הלכה איז, אַין מקרא יוצא מידי פשוטו. ווייל די אַלע נגעים אַז ס'קומט פֿאַר ביים מענטש, רעכנט

נחשת 'כנגד' מלכות יון שהיא פחותה מכולם, וְעוֹרוֹת אֵילִים מֵאֲדָמִים 'כנגד' מלכות אֲדוֹם, שנאמר (תולדות כה, כה) וַיֵּצֵא הָרֶאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי. אמר הקב"ה אע"פ שאתם רואין ארבע מלכיות מתגאות ובאות עליכם, חייכם שאני מצמיח לכם ישועה מתוך השעבוד, מה כתיב אחריו, שָׁמֶן לְמָאֵר, זה מלך המשיח, שנאמר (תהלים קלב, יז) שֶׁם אֲצִמִּית קֶרֶן לְדוֹר עֲרֻכְתִּי נֵר לְמִשְׁיַחִי, וכתבי (ישעי' ס, א) קוֹמִי אוֹרֵי כִי בָא אוֹרְךָ.

^{לג} בכלי יקר (תרומה כה, ח): ועל מדרש זה וכיוצא בו תמהו רבים, שהוציאו המקרא מפשוטו, ולפתרו על ארבע מלכיות. ולי נראה שגם בעל מדרש זה סובר שהכל כפשוטו, ואינן מרמזים כלל על ארבע מלכיות, אך שדעתו לפרש על מה זה הראה הקב"ה לנבוכדנצר הרשע כל ארבע מלכיות, וכי נמשלו לזהב וכסף ונחושת וברזל, וכי הִרְשָׁע הגון לכן שיודיעהו ה' יתברך מה שיהיה אחריו, אלא ודאי שכוונתו היתה לתועלת ישראל, כדי שידעו שיש בידם זכויות אשר בכוחם יוכלו לעמוד כנגד כל ארבע מלכיות אלו, ושלא יוכלו לכלות את ישראל, כי מלכות בבל נמשל לזהב, ויש לישראל כנגדה מצוה אחת שעושין בזהב, והוא זָהב הַתְּנוּפָה, וְזָהב זה הוא 'כנגד' מלכות בבל, לשון 'כנגד' מורה שזהב זה 'מתנגד' אל אותו מלכות שנמשל לזהב, וכן כסף 'כנגד' מדי, וכן נחושת 'כנגד' יון, וכן עורות אלים מאדמים 'כנגד' אדום, שהמשיח לברזל, כי ממנו עושים המאדים.

ובנין אב לכולם מה שמצינו במסכת מגילה (יג): אמר רבי לוי גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידי המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקלי המן, ומכאן ראינו שכסף זה בא להקדים את המן דהיינו מלכות מדי, כך זהב זה בא להקדים את נבוכדנצר, ונחושת זה בא להקדים את יון, ועורות אלים מאדמים להקדים את אדום.

^{לד} פירוש: בכל אופן.

אויס די תורה הקדושה די אַלע סימני טומאה מיט די סימני טהרה, מיט דעם [דין] הַסֵּגֶר, וויאָזוי דער כהן האָט זיך געברויכט נוהג צו זיין, וויאָזוי ער זאָל פֿסֶק־נַעַן ווען ער זעט אַזוי, לויט די הוראה פונעם כהן. דאָס איז אַמאָל זיכער.

נאָר וואָס דען, חכמינו ז"ל האָבן אונז מַגְלָה געווען אַז דאָרט ליגט 'נאָך' ^{לה}, אַז דאָרט [בפרשת נגעים] ליגט אַ ידיעה 'וואָס' מ'וועט טון מיט די מַלְכוּת' ער לעתיד לבוא, ווען ס'וועט קומען די צייט, ס'וועט זיין דער רצון העליון, אידן וועלן געהאַלפֿן ווערן, הקדוש ברוך הוא וועט נוקם זיין נִקְמַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, ליגט דאָרטן [בפרשת נגעים] דער דין ומשפט וואָס מ'וועט טון מיט די מלכי אומות, מ'וועט זיי מלקה זיין בצרעת, [ווי] דער מדרש [תנחומא] זאָגט דאָרטן מדה כנגד מדה, פאַרוואָס מ'הייבט אָן מיט זיי מיט צרעת ^{לי}.

נג

על כל פנים גייט דאָס אַרויף אויף די מלכי האומות, קומט אויס לויטן דָרֶשׁ גייט עס אינגאנצן אַרויף אויף די מלכי אומות, [וכלשון המדרש, הכתוב] מַדְבֵּר בְּמַלְכוּת.

נד

ומבואר בחתם סופר דאָס שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, מ"מ העיקר כוונת הפסוקים הוא בדרך הדרש שדרשוהו חכמינו ז"ל. ומטעם זה מצינו בגמרא בענין רב כהנא, כי בימי הגמרא לא למדו הפשט, רק לאחר שכבר גמרו ללמוד כל הדרשות [והנה עיקר כוונת הפסוקים הוא על דרך הדרש. ווי] ער דער חתם סופר זאָגט דאָך, פאַרוואָס [ביי] רב כהנא זאָגט די גמרא ^{לז} [אז] ער האָט שוין געקאָנט כוליה ש"ס, און ער האָט נאָכנישט געוואוסט [אז] אין מקרא יוצא מידי פשוטו. זאָגט ער ^{לח}, פאַרדעם [למדו עם התלמידים הדרשות תחילה, ואחר כך הפשט], ווייל מ'האָט געוואָלט קודם משריש זיין [בלבם, אז] מ'זאָל וויסן אַז דער עיקר איז [די] דרשות חכמינו ז"ל.

^{לה} ושעל ידי קיום דיני נגעים בדרך הפשט, זוכין להשפעת האור דלעתיד שילקו האומות בצרעת, וכדרך הדרש. וכעין דברי הכלי יקר על פרשת תרומה.

^{לי} שאומר להם הקב"ה, לפי שהייתם קוראים לבני טמאים, אני מטמא אתכם ותהיו מצורעים וטמאים. [כלשון התנחומא דלעיל בהערה ל].

^{לז} במסכת שבת (סג). איתא במשנה: לא יצא האיש [בשבת לרשות הרבים] לא בסייף וכו', ואם יצא חייב חטאת. רבי אליעזר אומר תכשיטין הן לו. וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי וכו' [והראיה שיתבטלו הכלי זיין לעתיד לבא]. ובגמרא שם: תניא אמרו לו לרבי אליעזר וכי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הן בטלין לימות המשיח, אמר להן לפי שאינן צריכין וכו', מאי טעמא דרבי אליעזר דאמר תכשיטין הן לו, דכתיב (תהלים מה, ד) תְּגוֹר חַרְבָּךְ עַל יָדְךָ גִּבּוֹר ה'וֹדֶךָ וְהַדְרָךְ. אמר ליה רב כהנא למר בריה דרב הונא, האי בדברי תורה כתיב, אמר ליה אין מקרא יוצא מידי פשוטו. אמר רב כהנא כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא.

^{לח} בדרשה לפרשת בשלח שנת תקע"א, הנדפס בליקוטי חבר בן חיים פרשת בשלח, ומשם בדרשות חתם סופר ח"א דף קיב, וקצתו נדפס בתורת משה פרשת בשלח.

וז"ל בתורת משה שם: שאנו מתמיהים על מה שאמרו חז"ל במס' שבת (סג). אמר רב כהנא כד הוינא בר תמני סרי שנין הוי גמירנא ליה לכוליה ש"ס ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא, מאי קא משמע לן, דליגמר אינש והדר ליסבר. והנראה מזה שחז"ל הפכו הענין ללמוד את בניכם כולי גמרא והמקראות על דרך הַדְרָוּשִׁים, מבלי הודיעם פירוש הפשוט ושאיין מקרא יוצא מידי פשוטו, וזה נראה לכאורה רוע הסדר ח"ו, ואין ספק שכן קבלו איש מפי איש, וכן ראו אבותיהם ואבות אבותיהם מעולם.

ועוד מצינו בפרק תפלת השחר (ברכות כח:) מנעו בניכם מן ההגיון, ופירש"י לא תרגילום במקרא יותר מדאי, משום דמשכא ע"ש. ובאמת יש מפרשים [כי כוונת] הגיון שאר חכמות, ומ"מ משמע מנעו בניכם ולא מנעו עצמכם, כי כל החכמות המה רקחות וטבחות לתורה, והמה פתחים ושערים לה, ומי שאין לו ידיעה בנתוח לא ידע הלכות טריפות על בוריה, וחכמות השיעור וגמטריא לעירונין וסוכה וחלוקת הארץ וכדומה, ואם כן

אָבער דער פֿשט איז אויך אמת, האָט מען דאָס שפּעטער הערשט געלערנט. נעד
 כאַן דברי החתם סופר^ל.

נה

בתחלה סבר רב כהנא שאין כאן רק הררש לבד, ורק לאחר כך נודע לו שגם הפשט הוא נכון
 דער אמת, אַז אין מקרא יוצא מידי פשוטו איז הכל מודים, נאָר דער לשון
 חכמינו ז"ל [בגמרא] זעט אויס אַז פריער האָט ער [רב כהנא] גאָרנישט געוואוסט אַז
 דער פֿשט איז גאָר 'עפעס', [והיה סובר כי] דאָס גאַנצע איז דער דרש. [וורק] דערנאָך איז
 ער געוואָר געוואָרן אַז דער פֿשט איז אויך עפעס.
 על כל פנים דער עיקר איז די דרשות.

מאי טעמא ימנעו בניהם, הלא טוב ללמדם מקרא בקטנותם, או החכמות האלו, ומזה יעלו לאט לאט למה שהוא
 יותר גדול וקדוש שהוא חכמת התורה.

והנה אנחנו רואים כי אבי הפילוסופים הוא הרמב"ם בעצמו כתב (יסודי התורה, סוף פרק ד), ואני אומר שאין
 ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר, ולחם ובשר הוא לידע האסור והמותר וכיוצא בהם
 משאר מצות וכו' ראויין הם להקדימן, שהן מְשִׁבִּין דעתו של אדם תחלה, ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע
 הקב"ה ליישוב העולם הזה כדי לנחול חיי עולם הבא וכו', עכ"ל. הרי קמן שגם הוא כתב שראוי להקדים מילוי
 הכוס בש"ס ופוסקים, מפני שהוא הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה להנחיל העוה"ב. וקשה איפוך אנא,
 שבתחילה ילמוד אדם תורת אנשים, ואח"כ הטובה הגדולה, ומעלין בקודש. והרשב"א בתשובה (ח"א סימן תיג-
 תיד) החריש על צטוק בשאר חכמות עד שיהיה בן כ"ה שנים, וכן האריך רביב"ש (סימן מה) ורמז עליה רמ"א
 ביורה דעה סימן רמ"ו סעיף ד', ועל כולן יקשה כנ"ל.

ואמנם כולם יש להם ממי ללמוד, מנותן התורה יתברך שמו, הנה קל הוציאם ממצרים ערות הארץ עושי
 כל תועבות ה' אשר שנא, והוא עם בזוי, עם לא היה, כידוע מדרכי המצרים, וישראל היו ביניהם עֲבָדִים נְבָאָשִׁים
 עושיין בחומר ובלבנים, ובלי ספק שלא היו יודעים עשות נכוחה ולא שום חכמה ומדע, גם לא טכסיס אומה
 ולשון ולא שום דרך ארץ. וביזמא (עה): אמר ר' אחי בר יעקב, בתחילה היו ישראל כתרנגולין שמנקרים
 באשפה, עד שבא משה וקבע להם זמן סעודה. הרי שאפילו זמן הסעודה לא היה להם, כדרך עבדי הברבראים
 הללו. ואיך אם כן קרוב מיד לפני הר סיני במעמד הנבחר, והראה להם מה למעלה ומה למטה, וכולם זכו
 לנבואה ונפתח לבם כפתחו של אולם, ועדיין נשאר להם רוע סידרן, כמובן מכל מנהגם ותלונותם במדבר. והלא
 טוב היה לנהלם לאט לאט, ללמדם דרך ארץ כמתקנים שבאומות, שיהיו ראויים לחושבם "עם" על כל פנים,
 ולהעלותם אח"כ ממדרגה למדרגה עד שיבאו לקבלת התורה על הר סיני.

אבל האמת יורה דרכו, כי גלוי לפניו ית"ש כי אי אפשר להבדיל עם בני ישראל מיתר העמים כי אם
 בהפריש מהם ומדרכם לגמרי, ולא ללמוד חכמתם במה שיש משתנים עמנו, ואפילו לא המקרא על דרך
 הפשוט, כי בזה הם שוים עמנו, כי חיש קל מהרה יהפך לב האדם לשוב להמונם, אם לא יתרחק בתכלית
 הריחוק. ואילו הנהיג הקב"ה עם ישראל במנהג דרך ארץ תחלה, לא היו זוכים לעולם להגיע לאמיתת התורה
 והאמונה, כי טרם הגיעו לקצה האחרון, כבר היו נוזרים אחור. כי כל הלמודים האלו וסדר הלימוד הנ"ל הוא
 עודנו קרוב לדעת הגוים ההמה, ואם אולי יבינו ישראל כי אלהי העמים הבל המה מעשי תעוועים ולא יאמינו
 כממה, מ"מ יפרקו עול לגמרי ולא יאמינו לא זה ולא זה.

וכן בינו וזרעינו אם ילמדו בתחלת גידולם פשט המקראות והחכמות החיצוניים שהם חוץ לתורה, אזי
 טרם יגדלו ויגיעו לחלק הדרושים ותורה שבע"פ שהוא העיקר, טרם יגיעו לזה כבר בחרו בהפקירא וכפרו בה'
 ותורתו, כאשר עינינו רואות בדור הרע הזה, מכמה מדינות שהפכו הסדר שקבעו ראשונים ונכשלו, ואין אחד
 מאלו הבנים שלא יצא מהדת בעוה"ו, ואין אחד מהם תפץ בתלמוד ש"ס והוראות איסור והיתר, ולא יצלח
 מהם להצלחה אמיתית.

על כן עלינו לשבח לה' אלקינו שלא שם חלקינו כהם, והפך הסדר, וקרבונו להר סיני טרם למדנו דרכי
 עולם הזה, ואחר זה למדנו גם אורחות חיי עולם הזה, וזה נתיקם ביינו תל"ת. וזה שאנו מברכים בְּרִיךְ
 הוא אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּרָאנוּ לְכַבֵּדוֹ וְהִקְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים, ובמה הבדילנו, שנתן לנו תחלה תורת אֱמֶת, ואחר כך נָטַע
 בְּתוֹכָנוּ חַיֵּי עוֹלָם הַזֶּה, כִּי שָׁלַח נִגְעַ לְרִיק, כי המלמד לבן תחלה חיי עולם הזה ואומר ללמדו אחר כך אורחות
 חיי עולם הבא ש"ס ופוסקים, הוא השוטה היגע לריק ולא יזכה בזה לעולם, כי טרם יכיר הנער מואס ברע
 ובחור בטוב, כבר התנכר במעשיו לאביו שבשמים ולא יחפוץ בה' ובתורתו.

ומזה יקח מוסר השכל לבלתי שמוע לחדשים מקרוב באו לרחק עם ה' מתורת אלקים ורוצים להפוך
 הקערה על פיה, ללמדינו על דרך ההגיון, להכשיל בנינו למען לא ישאר שם ושאריה לתלמוד וגמרא ח"ו, אל
 תאבו ואל תשמעו.

^ל וע"ע ביואל משה (ג, יא). ובס"ג בשלח תשי"ז (ובחידות תשי"ז עמוד תע, ד"ה והנה), ועוד.

נ

וכעין זה מבואר בשל"ה לענין הברכות שבתורה, דבאמת הם יעודים רוחניים ולא יעודים גשמיים, כי העיקר המכוון בדיבורי התורה ובתיבות לשון הקודש הוא למעלה בעולמות עליונים, רק שמולוש בוה גם דרך הפשט כעין זה זאגט דאך דער של"ה הקדוש, אויף דער קשיא וואס מ'פרעגט^ב, פארוואס די תורה הקדושה האָט נישט געשטעלט קיין יעודים רוחניים, דעם שחר רוחני [לעולם הבא], נאָר דעם שחר גשמי. כמה תירוצים נאמרו בזה, [דלכאורה הלא] די תורה הקדושה, דער עיקר איז דאך דער שחר האדם לעולם הבא און לעתיד לבוא, און אין די תורה הקדושה שטייט נאָר, אַם בְּחֻקְתִּי תֵלְכוּ [וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וגו'] [בחקתי כו, ג-ד], רעכנט ער אויס בלויז גשמיות.

נז

זאגט דער של"ה הקדוש^{אב}, "לשון הקודש" - זאגט ער - דאָס פאַרשטייט נישט יעדערער. יעדער 'אויסדרוק' וואָס ס'איז אין לשון הקודש, ווייזט אויף דברים גבוהים, דברים עליונים. איבערדעם הייסט עס לשון קודש.

^ב בשל"ה הקדוש (תולדות אדם, ריש מאמר בית אחרון): עוד יש חקירה שלישית, במה שחקרו קדמאי ובתראי וכו', הובא בספר עבודת הקודש (לרבינו מאיר ב"ר יחזקאל נ' גבאי הספרדי, ח"ב חלק העבודה, פרק יז), ואעתיק לשונו: ראיתי לצרף ולקבץ ולחבר ביייעודים גשמיים אשר התבארו בתורה, ובייעודים הרוחניים אשר הוא התכלית האחרון, והאושר הקניי אל הנפש, אשר לא התבארו בתורה לדעת כל החכמים, אבל דברו בהם בפירוש, באמנם תמיד כי המצות מנות החיים האמיתיים, שהם חיי העולם הבא. וכבר נשאו ונתנו הרבה מהחכמים ז"ל, לבאר למה לא התבארו אלה החיים בתורה. [ומעתיק שם באריכות גדול שיטות הרמב"ם, והרמב"ן, בעל העקרים, הר"ן, ועוד מספר עבודת הקודש].

^{אב} בשל"ה הקדוש (שם [אות קמה]): ועתה הגיע העת להודיע ממה שחנני ה' וכו'. דע, כי האותיות הקדושות והתיבות הקדושות [בתורה] הם כולם בשרשם "רוחניים", ואמרו חכמי האמת (תקוני זוהר דף קה), האותיות מבינה, והנקודות מן חכמה, והטעמים מן חכמה.

להבין הענין, אעתיק מספר הפרס (שער האותיות, א, כו), וזה לשונו: רבים חשבו היות האותיות האלה ה"קסמיות", רצוני לומר, הסכימו החכמים לעשות סימניות מוצאות הדבור וכו'. וזהו מן הנמנע, כי ודאי דברי תורה הם 'משיבת נפש' (תהלים יט, ח) וכו'. ויש לאותיות רוחניות, הן מצד תמונתן הן מצד מספרן וכו'. ואז תדע דמכל שכן בהתחברות האותיות הקדושות, ונעשים מהן תיבה, שרוחניות התיבה הזו הוא ענין גדול למעלה וכו'. כן הם כל תיבות לשונו הקודש, וכל התיבות הם למעלה, וכל מה שיש למטה בגשמיות, הוא התפשטות והשתלשלות השפע מלמעלה, שנשתלשל ממדרגה למדרגה אלף אלפי אלפים, עד שנתגשם בעולם הזה הגשמי.

והנה הדבר הזה שנקרא בשם הזה, הוא שמו באמת למעלה בשרשו, כי שם מקור אלו האותיות וחיבורן, רק שכל חבל ההשתלשלות נקרא בשם זה מושאל משרשו, ועל כן נקרא לשונו 'לשון קודש', כי כל השמות והתיבות הן למעלה בשרשן במקום קודש העליון, ואחר כך כשיורד ומשתלשל ממקום קודש הזה, נקרא זו השתלשלות בשם הזה בהשאלה וכו', כך אני אומר זה הרוחני, כח היד של אדם הנקרא 'יד', אין שמו העצם 'יד', רק הוא מושאל. וכן 'עין' המורה על כח ראות העין, וכן 'אוזן' המורה על כח שמיעת האוזן, כל השמות כולם הם מושאלים, כי יד תחת יד, עין תחת עין, רגל תחת רגל, וכן כולם. רצוני לומר, הלשון הוא קודש, כלומר, נקרא יד למעלה במקום קודש. ואחר כך בהשתלשלות כל העולמות מענין לענין ומענין לענין, רבבות מדרגות בכל מדרגה נקרא 'יד', אמנם בהשאלה. ויד זו תחת יד זו, וזו תחת זו, עד מקור הקדושה שהוא יד בעצם.

הכלל העולה, לשונו הוא לשון קודש, רצוני לומר, אלו הענינים שאנו קורין כל אחד בשמו, זה אינו שמו בעצם רק מושאל, ועצם השם הוא דוקא למעלה בקדושה וכו'. ועל דרך משל, כמו שמות האנשים נקראים בכל דור ודור - אברהם יצחק ויעקב כו', הנה הקורא עתה 'אברהם', נקרא על שם זקנו או דודו וכו', וכן כולם עד אברהם אבינו שהיה שמו האמיתי אברהם, על שם אב ארם (ברכות יג), ו'אב הָמוֹן' (בראשית יז, ח), וכל הנקראים אברהם הם מושאלים, וכל השמות כיוצא בזה.

וזו היה חכמת אדם הראשון אשר קרא שמות לכל דבר (בראשית ובה פייז ס"ד), כדי שיוכר על ידי השם ההוא וכו', כי כל נברא מטה יש לו שורש למעלה, שאם לא כן איך מתקשרים חלקי העולם הזה וכו', וזאת היתה חכמה נפלאה, כי השיג מקור ושורש כל דבר, ונִכְהוּ בשם ההוא והוא שמו ודאי.

ובאמת יש להקשות לפום ריהטא על הדרך הנ"ל, מה שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות לא): דברה תורה כלשון בני אדם, כִּי לְשׁוֹן הָאֱזָז (ליקוט שמעוני, ח"א רמז פ"ה). ולדידי הוא לפיכך, שבו יתברך השמות אמיתיים, ודברי

נָאָר וואָס דען, ס'האָט אַ פֿשוט'ן פֿשט אויכעט. [אין] די וואָס זענען נישט מבינים דאָס פנימיות, ווייסן נאָר דעם פֿשוט'ן פֿשט. אָבער דער אמת ליגט אין דעם [ענינים גבוהים], אין יעדן אות פון די גאַנצן לשון, יעדער אויסדרוק ווייזט אויף דברים גבוהים.

נח

איבערדעם זאָגט ער, דעם וואָס שטייט אין די תורה הקדושה יעודים, יענעס איז גאָר לעולם אין אַמְתָּן אַרײַן יעודים רוחניים, ווער ס'ווייסט דאָס פנימיות. ווער ס'פֿארשטייט וואָס דאָס לשון ווייזט, דער לשון הקודש, דער זעט אַז דאָ שטייט בלויז יעודים רוחניים.

נאָר לויטן פֿשוט'ן פֿשט, לויטן אַין מקרא יוצא מידי פשוטם, איז עס טייטש גשמיות 'אויכעט'. אָבער דער אמת שטייט דאָרטן 'דאָס' [שכר רוחני], נאָר וואָס דען, די אַנדערע ווייסט [מען נישט כל אחד], די וואָס זיי ווייסן נישט דאָס פנימיות, קענען נאָר 'דעם' פֿשט, טרעפן זיי נאָר דאָרט יעודים גשמיים, אָבער דער אמת ליגט דאָרטן יעודים רוחניים. - אַזוי זאָגט דער של"ה הקדוש.

נט

ממילא איז דאָן אַמאָל די דָרָשָׁא איז אַמאָל [=בכל אופן], דאָס איז פֿאַרקערט, דאָס איז דער עיקר.

ס

חקמה ליישוב קושיא ב

במדרש רורש לשון הכתוב "וְאָכַל" לא תאכלהו, דעתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים, וכדי שזתכו "לאכול" באותה סעודה, על כן "לא תאכלהו" לנבילה וטריפה בעולם הזה

איבערדעם, ס'שטייט טאַקע דאָ אין מדרש רבה דאָ אין סוף פרשת שמיני²¹, וואו ער שמועסט פון זאת החיה אשר תאכלו, [ודרשו בגמרא]²² חיה אכול ושאינה חיה לא

לשון בני אדם הם נקראים כך דרך שאלה. אמנם הפירוש הוא כך, התורה היא מדברת אלה התוארים באדם, כאילו היה לשון בני אדם בעצם ולא בשאלה. ובאמת אינם לשון בני אדם אלא לשון קודש, והיה להתורה להזכירם באדם בענין אחר, ועל זה השיבו פְּדִי לְשִׁבְרָא אַתְּ הָאָזֶן.

הרי מבואר למה נקרא 'לשון קודש' וכו'. ואז מבואר גם כן החקירה, למה לא נזכרו היעודים הרוחניים בתורה. כי הוזכרו והוזכרו, ואדרבה הם נזכרו בעצם, ולא בשאלה. והוא זה, ואביא לך למשל היעוד הראשון בפרשת בחקותי (ויקרא כו, ד) 'ונתתי גשמיכם', הנה תיבת גֶשֶׁם הוא לשון קודש, כי אלו הטפות המימיות היורדות אין שמם גשם בעצם, רק כח ההשפעה שהיא למעלה למעלה בשרשה נקרא גשם, ואחר כך יורד ונובק, ובכל העולמות נקרא גשם בשאלה, אבל הוא ממדרגה למדרגה עד שמקוים 'אָם ה' אֶעֱנֶה אֶת הַשְּׁמַיִם וְהֵם יַעֲנוּ אֶת הָאָרֶץ' (הושע ב, כג), ונתהוה אלו הטפות המורות את הארץ, והולידו והצמיחו וגורמים חיים לעולם, והמדרגה שהיא למעלה מזה נקרא גם כן גֶשֶׁם, והוא יותר חיים רוחניים עד למעלה ברום המעלות, אשר שָׁם שָׁם גֶשֶׁם בעצם, הוא החיות הרוחנית הנצחית, שהוא סוד תענוג עולם הבא הנצחי, וכן ענין כל ההבטחות שב'בחוקתי'. נמצא מבואר שאדרבה השכר הרוחני נזכר בעצם, ובעוד אנחנו גשמיים, מתבארים לנו התיבות גשמיות כפי ענינו עתה. הרי נתבאר הכל היטב. ובטחתי בחונן לי דעת כי הנחני בדרך האמת, ברוך חונן הדעת.

²¹ בויקרא רבה (יג, א): "א"ר ברכיה בשם רבי יצחק, אַרְיִסְטוֹן עֲתִיד הַקֶּב"ה לעשות לעבדיו הצדיקים לעתיד לבא, וכל מי שלא אכל נבלות בעולם הזה זוכה לראותו לעוה"ב, ה"ד וְחָלַב נָבֵלָה וְחָלַב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ, בשביל שתאכלו ממנו לעתיד לבוא [ומפרש במתנת כהונה: "וְאָכַל" יתירה קדריש, בשביל שתאכלו ממנו לעתיד, "לא תאכלהו" בעוה"ז]. לפיכך משה מזהיר לישראל ואומר להם זאת החיה אשר תאכלו.

²² בגמרא חולין (מב): אמר רבי שמעון בן לקיש, רמז לטרפה מן התורה מנין, מנין? וְכִשְׁרֵי בִשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ (שמיטס כב, ל), אלא רמז לטרפה שאינה חיה [היינו שאינה יכולה לחיות בזה עוד י"ב חודש] מן התורה מנין וכו', דכתיב וְזֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ, חיה אכול, שאינה חיה לא תיכול וכו'. ולמאן דאמר טרפה חיה וכו', נפקא ליה מזאת החיה אשר תאכלו, זאת החיה אכול, חיה אחרת לא תיכול וכו'.

תאכל, זאגט דער מדרש, זה שאמר הכתוב (צו ד, כד) וְחָלָב וְחָלָב נִבְלָה וְחָלָב טְרָפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלָאכָה וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ.

וואָס איז דער [יתור לשון] "וְאָכַל" לא תֹאכְלֶהוּ.

זאגט ער [במדרש], אַרִיסְטוֹן עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לצדיקים לעתיד לבא, לעתיד לבוא וועט הקב"ה מאַכן אַ סעודה פאַר צדיקים, [און] כל מי שלא אכל נבלות וטרפות [בעולם הזה] וועט עסן פון 'דער' סעודה, און ווער ס'האט חלילה געגעסן נבלות וטרפות וועט נישט עסן פון דער סעודה.

זאגט דער מדרש אזוי, אין מדרש רבה. וְאָכַל, כדי מ'זאל עסן דעמאלטס, אין דער צייט, איבערדעם לא תֹאכְלֶהוּ, זאל מען נישט עסן קיין נבלות וטרפות. לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר זאת הַחֲתִיָּה אֲשֶׁר תֹאכְלוּ. איך האָב יענע וואָך^מ געשמועסט פון דעם מדרש.

סא

והרי שלשון "אכילה" נדרש על הסעודת צדיקים דלעתיד לבא

אַבער על כל פנים רופט ער אָן [לשון] "וְאָכַל", רופט ער אָן דער סעודה פון לעתיד לבוא.

סב

ובאכילה דלעתיד אין הכוונה כפשוטו, רק על השגות עליונות וגבוהות בדביקות אלקי, וכדרך שמצינו בלשון וַיַּחְזֹּו אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ, שהכתוב מְכַנֵּה חיון מראות אלקים בלשון אכילה ושתייה

און דער אמת, די אַכִילָה פון לעתיד לבוא, איז נישט - זעט נישט אויס [צו זיין] - קיין אַכִילָה גִשְׁמִיית. צי די שְׁתִּיָּה, יין המשומר בענביו, חֲמֵר מֵרַת דְּמִבְרָאשִׁית^מ, [אין זה שתייה גשמית].

נאָר וואָס דען, דאָס ווערט גערופן, דאָס איז דער עיקר הלשון [של אכילה ושתייה, דהכוונה על שורש ענין זה למעלה וכדברי השל"ה הק'].

אזוי ווי ס'שטייט (משפטים כד, יא) וַיַּחְזֹּו אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ, שטייט לשון 'אכילה ושתייה' אויף וַיַּחְזֹּו אֶת הָאֱלֹקִים^מ.

סג

אלא שבשעת מתן תורה עדיין לא זכו בשלימות להשגה ההוא, ועל כן היה נחשב זאת לחטא [מה שאין כן לעתיד לבא, שאז יגיעו הצדיקים למדרגות והשגות כאלו]

נאָר דעמאלטס [בשעת מתן תורה] איז עס געווען אַ חטא^מ, נדב ואביהוא, זיי האָבן זיך 'צופיל ערלויבט'.

^מ בס"ג שמיני תשי"ג (לשון קמה, קושא ג).

^מ מלשון הפייטן באקדמות לחג השבועות: אַרִיסְטוֹן לצדיקי יתקן וכו', ומתפנקין ורוי בכסי ורוחא, חֲמֵר מֵרַת דְּמִבְרָאשִׁית נטיר ב' נעוּתא.

^מ וכעין מה שמפרש שם בתרגום אונקלוס: וַחֲזֹו יֵת יִקְרָא דִּה' וַחֲזֹו חֲדָן בְּקֶרְבָּנֵיהוֹן דִּאֲתַקְבְּלוּ בְּרַעֲוָא קְאָלוּ אֶקְלִין וְשִׁתְּן. [וכן מפרש בתרגום יונתן].

^מ וכמבואר ברש"י שם: וְאָל אַצִּילי [בני ישראל]. הם 'נדב ואביהוא' והזקנים. לא שָׁלַח יְדוֹ. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד. וַיַּחְזֹּו אֶת הָאֱלֹקִים. היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש תנחומא, ואונקלוס לא תרגם כן. אַצִּילי לשון גדולים, כמו (ישעי' מא, ט) ומאציליה קראתיך, ויאצל מן הרוח (בהעלתך יא, כה), שש אמות אצילה (יחזקאל מא, ח).

וברש"י בהעלותך (יא, טז): אָסַפָּה לִי [שְׂבָעִים אִישׁ] וכו'. והזקנים הראשונים היכן היו, והלא אף במצרים ישבו עמהם, שנאמר (שמות ג) לֶךְ וְאָסַפְתָּ אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, אלא באש פְּבַעְרָה מתו. וראוים היו מסיני לכך, דכתיב

אָבער דאָס איז דאָך אויך געווען לְפִי גְדֻלָּם, אַז זיי האָבן געקאָנט צוקומען צו דעם, [למדרגה גבוהה כזו, שהוא מעין השגות אלקות דלעתיד לבא].
[אמנם לעתיד לבא, לא יהיה בזה חטא, כי אז יוגדל באמת מעלת הצדיקים עד שיזכו למדרגה גבוהה כזו בהשגות אלקות] (וכדלהלן אות טט).

סד

ועב"פ עיקר לשון אכילה ושתיה בשורש דלמעלה, הוא על אותה בחינה של סעודת הצדיקים לעתיד לבא, ורק לעיני הגשמיים מלוכש בזה גם ענין אכילה 'גשמיית', אבל הוא רק בדרך לשון מושאל

אָבער על כל פנים, די [גאנצע] סעודה פון לעתיד לבוא פאַרשטייט מען דאָך אויך נישט, דער גאַנצער [ענין פון] לְוִיָּתָן מִיטֵן שׁוֹר הֶבֶר, דאָס פאַרשטייט מען דאָך נישט על פי פשוטו^מ. נאָר וואָס דען, דאָס איז דאָס לשון האמיתי, ליגט אין דעם דער בחינה פון [לשון] אכילה ושתיה.
נאָר היינט, לְעִינֵי הַגִּשְׁמִיִּים, ווערט אָנגערופן [בלשון] אכילה ושתיה די אכילה 'גשמיית'.

אָבער איין מאָל געפינט מען דאָך אין די תורה הקדושה, אַז דאָס איז טייטש [ענינים גבוהים של בחינת ויחזו את האלקים].

סה

וכמו שכן הוא בכל לשונות התורה שבאמת הם ענינים גדולים ובצורות בשמים, רק שבלשון מושאל מתפרשים גם על ענינים גשמיים לפי שָׁכַל בני אדם, כדי שיוכלו לקיים המצות כפי ערכם, אשר באמת בקיום המצות בגשמיית בזה תלוי התקשרות כל העולמות העליונים ברוחניות

די אַלע זאכן [לשונות המורים על גשמיים] זענען דאָך נאָר אַ לשון מושאל. אָבער די אַלע זאכן [שבתורה], יעדער דיבור וואָס איז אין די תורה הקדושה, און אין לשון הקודש, ליגט דאָך [דערין] ענינים גבוהים.

נאָר ס'איז נאָר אַ לשון מושאל, לְשׁוֹבֵר את האוזן אויף אונזער לשון, אַז יעדער 'אָדָם פֶּשׁוּט' זאָל פאַרשטיין, ביי יעדע זאך, וואָס ער זאָל וויסן דיני התורה הקדושה, אַז מ'זאָל מקיים זיין וואָס די תורה הקדושה זאָגט. ס'איז דאָך מלוכש אין דעם אַלעס ענינים גבוהים, אין די אַלע תרי"ג מצות, אין די עשין מיט די לא תעשין. אַז מ'זאָל דאָס יעדער זאָל קאָנען מקיים זיין, האָט מען דאָס מְלַבֵּשׁ געווען אין אַזעלעכע לשונות, און אַזעלעכע פעולות, און אַזעלעכע עשיות.

אָבער דער אמת איז דאָך דאָס אַלעס ענינים גבוהים, התקשרות כל העולמות, ביי 'יעדע תְּנוּעָה וּתְנוּעָה' פון יעדע מצוה.

און חס ושלום 'יעדע תְּנוּעָה' פון יעדע עבירה, וואָס מ'מאַכט [דערמיט] דעם געוואָלטִיגן רושם אין כל העולמות.

דאָס ווייסט מען גאָרנישט דאָהי, ווי ווייט מ'טוט בכל תנועה ותנועה.

טו

און אַזוי איז מיטן לשון, אין דעם איז מלוכש [גם הפירוש הגשמי], און דאָס איז אלץ נאָר [אין] דאָס איז אַ 'הלבשה' אין דעם לשון.

^מ ויחזו את האלקים, שנהגו קלות ראש, כנושך פתו ומדבר בפני המלך, וזהו ויאכלו וישתו, ולא רצה הקב"ה ליתן אבילות במתן תורה, ופרע להם כאן.

^{מב} ועיין לקמן בהערה נב, מדברי הזוהר.

סז

ישוב קושיא ב

עכ"פ מבוואר דבפרשה זו רמזו מה שילקה שרו של אדום בצרעת, והוא הם"מ שהוא הראש של כל הע' שרי אומות אָבער על כל פנים זעט מען, חכמינו ז"ל האָבן אונז געזאָגט דאָ אין די דרָשָא, אַז דער פסוק אָדם כִּי יְהִי בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שָׁאֵת אוֹ סִפְחָת אוֹ בַּהֲרָת, דאָרט מיינט מען, דאָרט שמועסט מען פון די מלכיות, פון די מלכי אומות. דאָ דערציילט מען וואָס מ'וועט טון לעתיד מיט די מלכי אומות, מ'וועט עס טון פאַר דעם שר זייערן. דער שר ש'ל אָדום איז דאָך כולל [כל השבעים שרי אומות, ער איז] דער ראש פון אַלע שרי אומות, דער ס"מ. דעם שר אליין וועט מען מלקה זיין בצרעת.

סח

והנה הם"מ הוא היצר הרע, וכשיתבטל כחו לעתיד שהוא ביטול כח היצר, יהיה שמחה האמתית לצדיקים, ואז יעשה הקב"ה סעודה לצדיקים

[והנה] דער ס"מ איז דאָך דער יצר הרע.

ממילא שטייט דאָך, דעמאָלטס וועט זיין אַ גרויסע שמחה, [כשיוקיים הכתוב] וְאֵת הַצִּפּוּנִי אֶרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם (יואל ב, כ), ווען ס'וועט זיין ביטול היצרמט. דעמאָלטס וועט זיין דער רעכטער שמחה צווישן אידן. און דעמאָלטס וועט זיין 'די' סעודה, פון לעתיד לבוא.

סט

ובענין האכילה ושתיה של אותה סעודה, הכוונה על השגות אלקות באופן נעלה, שאז יזכו הצדיקים למדרגת וַיַּחְזֹז אֶת הָאֱלֹקִים, מבלי שום פגם וחמא בזה

דעמאָלטס וועט מעגן זיין דער [בחינת] וַיַּחְזֹז אֶת הָאֱלֹקִים וַיֵּאָכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. וואָס אפילו ביי מתן תורה האָט עס נאָכנישט געטאָרט זיין, [ונכמו שמצינו] אַז ס'איז געווען אַ חטא פון נדב ואביהוא. אָבער לעתיד, דעמאָלטס וועט זיין טאָקע לגמרי ביטול היצר, ווען מ'וועט מלקה זיין דעם שר [של אדום] - דעם ראש טאָקע פון די שרי אומות, דאָס איז דער ס"מ - בצרעת, אַזוי ווי דער מדרש זאָגט אין דער פרשה דאָ, שטעלט ער דאָס אַריין [אַז] וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת מֵיִנֵּט מֵעַן דֵּעַם שֶׁר שֶׁל אָדָם, [און] דעמאָלטס וועט זיין די רעכטע "שמחה" פון אידן, און די רעכטע "סעודה" וואָס הקדוש ברוך הוא וועט לעתיד מאַכן פאַר אידן.

ע

ועל כל זה רמזו לשון המדרש אבל אתם "לאכול ולשתות ולשמוח", דקאי על 'השמחה' הגדולה דלעתיד, ועל בחינת 'אכילה ושתיה' של סעודת הצדיקים

איז רעכט [דער לשון המדרש, אבל אתם "לאכול ולשתות ולשמוח"], דער אכילה ושתיה און די שמחה [שהזכיר המדרש], דאָס וועט זיין דעמאָלטס.

מט וכמבואר בגמרא סוכה (נב): דרש רבי עזרא ואיתימא רבי יהושע בן לוי, שבעה שמות יש לו ליצר הרע, הקב"ה קראו רע, שנאמר (נח ה, כא) כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנַּעֲרֹו. משה קראו עָרֹל, שנאמר וכו'. דוד קראו טָמֵא וכו', שלמה קראו שׁוֹנֵא וכו'. ישעיה קראו מַכְשׁוֹל וכו', יחזקאל קראו אָכָן וכו', יואל קראו צִפּוּנִי, שנאמר וְאֵת הַצִּפּוּנִי אֶרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם.

תנו רבנן, וְאֵת הַצִּפּוּנִי אֶרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם, זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם, וְהִדְחִיתִי אֶל אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה, למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן, אַתְּ פָּנִיו אֶל הַיָּם הַקָּדְמִי, שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו, והרג תלמידי חכמים שבו, וְסָפּוּ אֶל הַיָּם הַאֲחֵרוֹן, שנתן עיניו במקדש שני והחריבו, והרג תלמידי חכמים שבו, וְעָלָה בָּאֵשׁוּ וְתַעַל צִחָנָתוּ, שמניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל, כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת, אמר אביי, ובתלמידי חכמים יותר מכולם.

עא

ישוב קושיא ג (באופן ראשון, לדרך השני)

כששמעו ישראל פרשת נגעים "נתייראו", על מה שהקדים הכתוב פרשת נגעי אדם לפרשת נגעי בגדים ובתים, שהוא הדין הסדר של "מדת הרחמים", ונתייראו שח"ו יהיה בהם מדת הדין

מיט דעם פארשטייט מען [כל המשך דברי המדרש שהתחלנו בו].

[שאמר] כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, זיי האָבן זיך געשראָקן, זיי האָבן געזען דעם 'סדר' [הפרשיות] וואָס שטייט, [אַז] קודם הייבט מען אָן ביים גוף, איז דאָך חלילה נישטאָ קיין רחמים, [שהלא אמרו] אין בעל הרחמים פּוֹגַע בְּנַפְשׁוֹת תַּחֲלָה, דער דרך פונעם בעל הרחמים [איז אַז עס] הייבט זיך אָן פון בְּתִים און בְּגָדִים, [און] דאָ האָט מען אָנגעהויבן ביים גוף גראַד, זעט אויס מ'וועט חלילה נוהג זיין מיטן מדת הדין. [ולכן] האָבן זיי זיך דערשראָקן.

עב

ישוב קושיא ג (באופן שני, לדרך הראשון)

ולתירוצו הראשון של ישוב קושיא ז, ולכן הקדים הכתוב נגעי אדם, יען שנעני אדם באים גם מצד דרך המבט, נתייראו ישראל שמא יענשו בדרך המבט ולא בדרך השנחה, שאין כזה מירוק העונות כל כך

ווידעראום לויט דעם תירוץ (הראשון) אפשר, וואָס כ'האָב פריער געזאָגט (בישוב קושיא ז), [בענין וואָס] מ'פּאַלט אַרײַן [למקרי הטבעיים], אַז ס'קאָן זײַן [נגעי אדם] דורכן טבעיות [ולכן] הקדימו הכתוב, לפי שהוא כולל יותר. הרי לתירוץ זה] איז דאָך אויך נישט גוט [שיהיה העונש בדרך מקרי הטבעיים, שאז לא מתכפרים העונות].

ווייל אויף דעם האָט זיך [דאָך] דוד המלך געפרייט, ווען ער האָט געזען אַז ס'איז "נישט" פונעם טבעיות. אַז נישט העט געווען 'קינה' לדוד מיבעיא ליה, אַז ער איז אַרונטער געפאַלן אונטערן טבעיות.

[ולכן אתי שפיר פאַרוואָס] אידן האָבן זיך געשראָקן פאַר דעם אַלעמען.

עג

ישוב קושיא א

וישוב קושיא ז (באופן שני)

אמר להם אלו לאומות העולם, כי עיקר התירוצו במה שהקדים הכתוב נגעי אדם, הוא כדרך השני על שבפרשת נגעי אדם רמזו מפלת האומות לעתיד לבא, ואצל האומות יתנהגו במדת הדין להתחיל מיד בנגעי הגוף, וגם כי לא שייך אצל כלל ענין נגעי בגדים ובתים שהם בדרך השנחה, רק ענין נגעי אדם שבדרך המבט

האָט הקדוש ברוך הוא געענטפערט, עטס זאָלטס ענק נישט שרעקן, [ווייל] נישט פאַר דעם האָב איך דאָס מקדים געווען, חלילה ווייל ס'איז נישטאָ קיין רחמים, [נאָר] איך האָב דאָס מקדים געווען ווייל אלו לאומות העולם, ווייל די פרשה איז געזאָגט געוואָרן [להודיע] וואָס מ'וועט טון מיט די שָׂרֵי אומות און מיט די אומות העולם לעתיד, און אַקעגן זיי איז נישטאָ קיין נגעי בתים מיט קיין נגעי בגדים. ווען ס'וועט קומען זייער צייט, וועט מען אָנהייבן גראַד בגופם.

עד

מ'האָט זיי גענוג שוין מאַרײַך אָף געווען, די אַלע יאָרן וואָס אידן זענען בגולה, און זיי זיצן על פּסאָם, [און] מ'האָט מַצְעֵר געווען אידן אין די אַלע דורות. איבערדעם ביי זיי וועט עס מוזן זיין מיטן [מדת הדין], זיבט לוי בְּכַצְרָה וְטַבַּח לוֹ בְּבִגְדִים (זמר בבואו מאדום), וועט זיין דער מדת [הדין], תוקף מדת הדין וועט זיין, שְׁפָךְ חֲמָתָךְ עַל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ (ירמ' י, כה).

עו

[און] אַז ס'איז מיטן תוקף מדת הדין, איז נישטאָ דער אַין בעל הַרְחָמִים פּוֹנֵעַ בַּנְפְּשׁוֹת תַּחֲלָה, ווייל מ'וועט זיך נישט נוהג זיין מיט זיי מיטן מדת הרחמים.

עו

פונדעסטוועגן [הוצרך להודיע כן] דאַרפן זיך אידן נישט שרעקן, ווען ס'וועט קומען די צייט. אַזוי ווי ס'איז געווען ביים ים, מ'האַט געפרעגט [שר של מצרים] מה בין אלו לאלו, און הקדוש ברוך הוא האָט מפריש געווען בין ישראל ובין האומות.

[וְאֵז יִתְקִיִּים] בְּמִיתִי לִי נְהוּרָא, וְתַחֲפִי לְכוֹן בְּהֶתָּא (זמר אקדמות).

[וועל דרך הכתוב] וְלֹאִם מְלֹאִם יֶאֱמָץ (תולדות כה, כג), [ופירש"י] כשזה קם זה נופל. [וכמו שנאמר] אִמְלָאָה הִתְרַבְּהָ² (יחזקאל כו, ב).

עו

איבערדעם איז רעכט [דברי המדרש].

האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט פֿאַר אידן, דעס וואָס עטס שרעקטס ענק דאָ פֿאַרוואָס מ'הייבט אָן קודם ביי נגעי הגוף, דאָס איז פֿאַרדעם ווייל אלו לאומות העולם, די פרשה איז געזאָגט געוואָרן אויף די אומות העולם, אַזוי איז דאָך די "דִּרְשָׁא".

ס'ליגט טאַקע דערינען די "הִלְכָּה" אויכעט, אַין מקרא [יוצא] מידי פשוטו, אָבער דער עיקר איז די "דִּרְשָׁא".

האָט מען פֿאַרדעם נישט געקאַנט שטעלן 'דערנאָך' די פרשה, [כדין] מ'זאָל נישט מיינען אַז ביי די אומות העולם וועט אויך אַזוי זיין.

וואָרן אין עיקר הדברים, דאָס איז דער עיקר איז דאָך דִּרְשָׁא, עיקר הלשון איז דאָך דאָס פנימיות [וכדברי השל"ה. ולכן] האָט מען דאָס נישט געקאַנט שטעלן 'נאָך' נגעי בתים, וואָרן דאָרט [בנגעי הגוף] ליגט דאָך די ידיעה, די הודעה וואָס מ'וועט טון. דער פֿסק הלכה וואָס מ'וועט טון מיט די שְׂרֵי אומות לעתיד, [דאָס] שטייט דאָך אין דער פרשה פון אָדָם כִּי יִהְיֶה כְּעוֹר בְּשׂוֹר וגו' וְהָיָה כְּעוֹר בְּשׂוֹר לְנֹגַע צָרַעַת.

[וממילא] אַז דאָרט שטייט דער פֿסק וואָס מ'וועט טון מיט די אומות העולם, האָט מען דאָס נישט געקאַנט שטעלן 'נאָך' נגעי בתים. וואָרן ווען ס'וועט קומען די צייט פון דעם, וועט מען עס מאַכן 'פֿאַר' די נגעי בתים.

² בילקוט שמעוני (בשלח רמז רלד): דבר אחר וְהָיָה לָהֶם חוֹמָה (בשלח יד, כב כט), שירד ס"מ ואמר לפניו, רבונו של עולם לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים? ואתה עושה להם נסים. והיה משמע קולו לשר של ים, ונתמלא עליהם חימה ובקש לטבען. מיד השיב לו הקדוש ברוך הוא, שוטה שבעולם, וכי לדעתם עבודה, והלא לא עבדוה אלא מתוך שעבוד ומתוך טירוף דעת, ואתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון. כיון ששמע שר של ים, אותה חימה שנתמלא על ישראל החזירה על מצרים, שנאמר (שם, כח) וַיָּשֻׁבוּ הָעַמִּים, ששבו מִיִּשְׂרָאֵל עַל מִצְרַיִם.

³ בגמרא מגילה (ו): קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתייהן, אל תאמן. ישבו שתייהן, אל תאמן. חרבה קסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קסרי, תאמן. שנאמר אִמְלָאָה הִתְרַבְּהָ, אם מליאה זו חרבה זו, אם מליאה זו חרבה זו. וזו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא, וְלֹאִם מְלֹאִם יֶאֱמָץ. וברש"י תולדות (כה, כג): [ולאם] מְלֹאִם יֶאֱמָץ. לא ישו בגדולה, כשזה קם זה נופל. וכן הוא אומר אִמְלָאָה הִתְרַבְּהָ, לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים.

עח

איבערדעם האָט טאַקע געמוזט שטיין אין די תורה הקדושה 'די' פרשה פריער, כאָטשיג לגבי ישראל איז עס נישט כסדרן, [שהרין] לגבי ישראל איז אין בעל הַרְחָמִים פּוֹגַע בַּנְּפֹשׁוֹת תַּחֲלָה. אָבער דאָרט ליגט דאָךְ אָבער דער פֶּסֶק פֿון די אומות, און דאָרט איז נישט אַזוי [דער סדר, ולכן] האָט מען געמוזט שטעלן די פרשה פריער. איז דאָס אַ תירוץ מספיק [על קושיא ז], אַז די פרשה ברויך צו שטיין פריער, כאָטשיג לגבי ישראל [איז] אין בעל הַרְחָמִים פּוֹגַע בַּנְּפֹשׁוֹת תַּחֲלָה.

עט

סיום ישוב קושיא ג

מיט דעם פאַרשטייט מען דאָ דעם מדרש. ווען זיי האָבן געהערט פרשת נגעים נתייראו. זיי האָבן געהערט די פרשה, דעם 'סדר', [ונתייראו] וואָס שטייט עפעס פריערער שטייט די נגעי הגוף, כנגד די מדה פון מדת הרחמים. איז דאָךְ גאָר אַ פחד פונעם 'מדת הדין' [לדרך השני], אָדער חלילה פון די 'טבעיות' [לדרך הראשון].

פ

סיום ישוב קושיא א

האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט זיי זאָלן זיך נישט שרעקן, אלו לאומות העולם. דאָס האָט אַזוי געמוזט שטיין, ווייל דאָס איז לאומות העולם אויף דעמאָלטס, ווען 'דער' פֶּסֶק וועט זיין אויף די אומות. ער רעכנט דאָךְ אויס [ברמו הפסוקים] וואָס ס'וועט זיין לעתיד, אַז מ'וועט מִלְקָה זיין דעם שַׁר של אדום בצרעת.

פא

סיום ישוב קושיא ב

והמשך ואמר אֵל אֶתם "לֹאֲכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁמוֹחַ", שאז בזמן שילקו האומות, יתקיים השמחה והסעודה של צדיקים, בבחינת אכילה ושתיה דלעתיד לבא

און דעמאָלטס וועט זיין אֶתם "לֹאֲכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁמוֹחַ", [שיקויים בנו הפסוק] אַז יאמרו בגוים וגו' הַגִּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הַיּוֹם "שְׂמֵחִים" (תהלים קכו, ב-ג), ווען ס'וועט זיין ישועת כל ישראל "ושמחתן", [בין] דער רעכטער "סעודה" פון לעתיד, [און] דעם "זיין" הַמְשׁוֹמֵר בְּעֶנְבֵיכִי²², דאָס איז [דער לשון המדרש] לאכול ולשתות, דאָס איז דער פֶּשֶׁט "לאכול ולשתות".

פב

זאָגט ער, וְאָכֹל [שתזכה לאכול הסעודה דלעתיד], דורך דעם לאַ תאכלהו [לנבילה וטריפה].

[והרי כי] סֵתֶם [לשון] "וְאָכֹל" מיינט מען די סעודה פון לעתיד, אַזוי זאָגט דאָךְ דער מדרש 'דאָרט' אין פרשת שמיני.

²² בגמרא ברכות (לד'): מאי עין לא ראתה [אֵלֶּיִם וְלִפְנֵי יְעֹשֶׂה לְמַחֲבֵה לוֹ], אמר רבי יהושע בן לוי, זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית.

ובוזהר הקדוש במדרש הנעלם (תולדות דף קלה'): אָמַר רַבִּי יְהוֹנָדָה, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לְעֵתִיד לֵבָא לְשִׁמּוֹחַ בְּשִׂמְחָתוֹ, הָדָא הוּא דְכְּתִיב (תהלים לד, ג) יִשְׁמְעוּ עֲנָנִים וְיִשְׁמְחוּ. רַב הוּנָא אָמַר מִהֲכָא, (תהלים ה, יב) וְיִשְׁמְחוּ כָל חוֹסֵי בְךָ לְעוֹלָם וָרֶגֶז. אָמַר רַבִּי יֶצְחָק, הָאִי וְהָאִי אֵיתָא לְעֵתִיד לֵבָא. וְתָאנָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יֵין הַמְשׁוֹמֵר בְּעֶנְבֵי מִשְׁשֶׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית, אֱלוֹ דְּבָרִים עֲתִיקִים שְׁלֵא נִגְלוּ לְאַדָּם מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְעֲתִידִים לְהִתְגַּלּוֹת לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לֵבָא, וְזוֹ הִיא הַשְּׁתִּיָּה וְאֶכִּילָהּ, וְדָאִי דָא הִיא.

פג

איבערדעם זאָגט דאָס דער מדרש 'דאָ', [כשיתקיים] אלו לאומות העולם, דעמאָלטס וועט זיין אַתָּם "לֹא־כֹל וְלֹא־שָׂתוּת וְלֹא־מִוֶּחֶ", וועט זיין די "שמחה" אמיתיית, ווען מ'וועל מיר זוכה זיין דערצו, ווען ס'וועט זיין ישועת כל ישראל "ושמחתן".

פד

ברכת הקודש

השם יתברך ירחם במהרה על עמו ישראל.
מ'זאָל מיר זוכה זיין פֿלָנוּ חַיִּים זאָל מיר דערלעבן די ישועה שלימה, די יְמוֹת המשיח, און 'די' אָכִילָה וְשִׂתְיָה פון לְעֵתִיד, מיט די שְׂמֵחַת כָּל יִשְׂרָאֵל במהרה.
בהתרוםמות קרן התורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

